

POLAR

ÅRBOKEN 1938

UTGITT AV NORSK POLARKLUBB

GYLDENDAL NORSK FORLAG

POLAR-ÅRBOKEN

1938

POLAR-ÅRBOKEN

1938

UTGITT AV
NORSK POLARKLUBB

GYLDENDAL NORSK FORLAG

OSLO 1938

REDIGERT AV ODD ARNESEN
PRINTED IN NORWAY
REISTAD & SØNNES BOKTRYKKERI
KLISJÉENE ER LEVERT AV
A.S. *CLICHÉ*, OSLO

SMÅ NOTATER OM DE «MENIGE»

HVALFANGERE FRA 1905—1930

AV HANS BOGEN

Hvad er en hvalfanger? Tross den store interesse alle nordmenn viser hvalfangsten, er det vel ikke så mange utenfor Vestfold fylke som kan besvare et slikt spørsmål. Og i Vestfold snakker man oftest ikke om «*en* hvalfanger», bare om «hvalfangerne». F. eks. hvalfangerne reiser ut, — eller: i år venter vi hvalfangerne hjem i april, o. s. v.

Det er bare i vestfoldavisenes «dag til dag»-spalter at det lyses for *hvalfanger* Olaf Johan Olsen og Karen Elida Hansen. Spør man f. eks. senere fru Olsen hvad hennes mann driver med, vil hun i 9 à 10 tilfelle svare at: «han er på hvalfangst» eller «han er matros på hvalbåt», men *ikke* at han er «hvalfanger». For hvalfanger i entall i Sandefjord, Tønsberg og Larvik med tilliggende bygder det er skytter N. N., bestyrer Den og Den eller styrmann Så og Så, o. s. v. Dusinvis av menn med så stor lokal berømmelse at de i Vestfold alltid i omtale betegnes ved sin rette individuelle titel og ikke med kollektivglosen «hvalfanger»; mens samleordet «hvalfangerne» brukes om de tusener av de mere anonyme som arbeider i bedriften, *fangstarbeiderne*, de som folk utenfor Vestfold fylke enkeltvis titulærer: «en hvalfanger».

Heller ikke i hvalfangstselskapenes mønstringslister vil man finne en eneste mann med den titel eller betegnelse. Hvalfangerne er forhyret som styrmenn, maskinister, telegrafister, matroser, fyrbøtere, stuerter, kokker, messegutter, dekksgutter o. s. v. Og de som ikke mønstrer — fangst-

arbeiderne — de er ansatt som: altnuligmann, arbeidsformann, baker, benloftarbeider, benskjærer, brakkegutt, bøkker, diakon, dynamomann, elektriker, ferjegutt, filer, fjøshjelp, flenser, grakskoker, grisepasser, håndlanger, hakke-
mann, hartmannskoker, hermetikkformann, hospitalsassistent, jollegutt, kjemiker(assistent), kjelestuer, kjeletømmer, kjøttdrager, kjøttkumformann, kjøttloftarbeider, kjøttskjærer, klinker, knivføder, kulltriller, laboratorieassistent, lemmer, lemper, lokkeskruer, matbærer, materialforvalter, messeforstander, montør, motholder, motormann, murer, naglegutt, oljetapper, opslager, presskoker, proviantmann, pumpemann, pøsemaker, rengjørere, reparatør, rørlegger, sagarbeider, sekretær, separatorgutt, skrottlemmen, skruer, skummegutt, slakter, smed, smører, spekk-koker, sykepasser, timeskriver, trimmer, tømmermann, tørker, vaktmann, varmeingeniør, villagutt, vinsjemann, for å nevne noen av de titler hvalfangststyrket forlener hvalfangerne med.

•

Det er i år 75 år siden Svend Foyen kontraherte verdens første moderne hvalbåt ved Nylands Mek. Verksted i Christiania og startet den store norske finnhvalfangst. I løpet av disse 75 år vilde jeg anslagsvis gjette på at Norge har hatt ca. 40 000 aktive hvalfangere. I årene fra 1885 til 1905 arbeidet det fra 1 000 til 1 500 mann i gjennomsnitt pr. år i hvalfangstbedriften. I tiden 1905 til 1926 varierte antallet fra 2 000 til 6 000, og i årene 1926 til 1936 fra ca. 5 000 til ca. 10 000 mann. Mange av disse folk ble hvalfangere for levetiden, andre var stadig på utkikk etter en jobb i land og atter andre hadde nok etter en sesong eller to. Men tilsammen har disse ca. 40 000 mann i de 74 år fra 1864 til 1938 inntjent til Norge ca. 2 milliarder kroner.

Hvor kom og hvor kommer de fra disse folkene, geo-

Hval til koka.

grafisk og sosialt? Fra 1930 har Hvalfangerforeningen latt utarbeide en statistikk over hvalfangstmannskapene som viser at nesten 90 pct. av dem er hjemmehørende i Vestfold. Og det er riktig nok, så lenge man regner med de nuværende bostedskommuner. Men begynte man å undersøke hvalfangernes fødselskommuner, vilde man opdage at tusener av de norske hvalfangere er født i andre fylker enn Vestfold, selv om Vestfold alltid har levert brorparten.

Ganske som folk fra Finnmark og Nordland søkte sydover til Mørkekysten — kanskje særlig til Ålesund — for å finne sig plasser på vestlandets fiske- og fangstfartøier, har tusener av nordmenn landet over immigrert til Vestfold som til et lite U. S. A. og funnet sig lønnende arbeide i hvalfangstnæringen. I denne immigrasjon var det før krigen til og med et sterkt svensk innslag. I 1913 drog det f. eks. fra Sandefjord ca. 1958 mann på hvalfangst. Av disse var 84 svensker. Sammenligningsvis kan vi nevne at Oslo bidrog det år med ca. 160 mann til Sandefjords hvalfangstflåte, Danmark med 20, Russland med 2 og

Finnland med 12. Sandefjord selv med 231 og Sandar med 281.

Når Sandefjord nu i 1937/38 har 594 og Sandar 1778 aktive hvalfangere skyldes det foruten bedriftens vekst, nettop den svære innflytning utenbys og utenbygds fra.

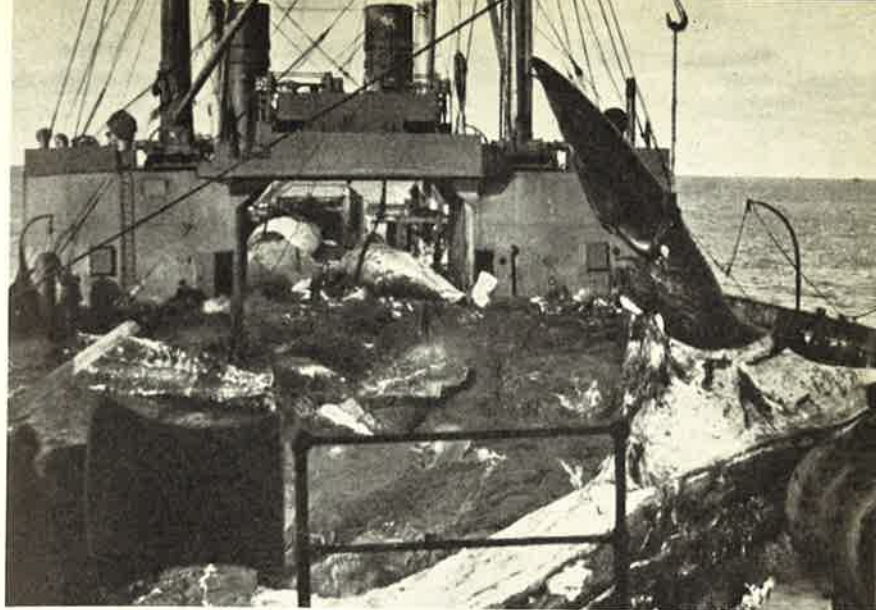
Noen statistikk over hvalfangernes sosiale opprinnelse foreligger ikke. Siden 1920 har utvilsomt hvalfangernes sønner i stor utstrekning fulgt i fedrenes fotspor. De representerer da 2nen generasjon — og, for vestfoldingenens vedkommende, ofte 3dje. Men i ekspansjonsårene fra 1906 til 1913, da bedriften vokste fra å sysselsette ca. 1 500 til ca. 6 000 mann, måtte man ta folkene der man kunde få dem, og — særlig når det gjaldt spesialarbeidere som flensere, bøkkere og smeder — var det ikke alltid tilstrekkelig tilgang, et forhold vi skal komme tilbake til siden.

For et par tusen fangstarbeideres vedkommende har jeg forsøkt å få rede på foreldrenes stilling. Svært mange var sønner av gårdbrukere (bønder, selveiere, småbrukere, husmenn, gartnerne) og sjømenn. I gruppen sjømenn var det relativt få blandt fangstarbeiderne hvis fedre var skippere, styrmenn eller maskinister.

Fra håndverkerklassen kom en del, idet de opgav å være sønner av urmakere, seilmakere, skreddere, snekkere, malere og skomakere. Noen har utgått fra det miljø som skapes av statens og kommunenes underordnede etater, sønner av politibetjenter, brandkonstabler, lokomotivførere og banevoktere. Noen ganske få opgav at faren var kontorist.

Svært mange anførte bare at faren var arbeider, mens andre presiserte at deres far var: sagarbeider, skogsarbeider, murer, steinarbeider, trelastmåler, skofabrikkarbeider, verftsarbeider o. s. v. Ikke så få hadde vært barnehjemsbarn. Og selvfølgelig var de par dusin «sorte får» av såkalte «bedre familier» der.

Som man ser har middel- og arbeiderstanden storparten

Arbeidsplassen på flenseplanen.

av æren for å ra rekruttert hvalflåten med fangstarbeidere, med de folkene som Riiser-Larsen, da han i april 1930 kom hjem fra Antarktis, gav sin uforbeholdne ros, idet han sa: «Mest imponert var han over hvalfangernes utrolige slit og utholdenhet. Et folk som teller tusener av slike hardføre, viljesterke menn, må gå en lykkelig fremtid i møte.»

Og professor Johan Hjort sa omtrent samtidig i et intervju at: hadde det vært slik arbeidslyst og en slik utholdenhet i alle bedrifter i landet (som i hvalfangsten) vilde det nok ikke vare lenge før resultatene blev merkbare.

*

Nu da det å være hvalfangstarbeider er en heder, er det rart å tenke på at det før krigen av mange blev oppfattet som en skam å dra på hvalfangst. Det var da heller ikke alltid så lett å skaffe ordentlige og dyktige folk. Særlig skortet det, som nevnt, på kyndige fagarbeidere. Et av de eldste norske sydhavsselskaper skaffet sig harpunnsmed på den måten at en mann fra selskapets kontor blev sendt

op til smedens kone med en flaske brennevin. Smeden drakk, laget gateuorden og blev opbragt på byens politistasjon. Derfra blev han sendt ombord i kokeriet, og da han våknet av rusen var skuta langt til havs. Riktignok pleide han da å gå op på brua for å forlange kursen lagt om så han kunde bli landsatt i Arendal, men da han fikk høre at de alt var i «Kanalen» gav han sig fort. Og hjemme pustet både politiet og kona lettet ut, — nu var de kvitt ham for en 8—9 måneder. Mannen var for øvrig en lynende flink smed.

Jeg kan huske en kjent førsteflenser fra før krigen. Han gikk opprinnelig i Sandefjord som den rene lasaron inntil byfoged Johannesen en dag sa til min far: «Enten får vi nu sende N. til Opstad eller De får gi ham arbeid på et av Deres kokerier.» Den siste utvei blev forsøkt og mannen blev en førsteklasses flenser.

Man må ikke av disse par eksempler la sig forlede til å tro at alkoholen huserte verre i hvalfangsten enn i andre bedrifter. Alkoholmisbruk var dessverre jevnt utbredt før 1914 som efter 1924, og i alle lag av befolkningen.

Men da dette ikke skal være noen moralsk bekymret avhandling, vil jeg fortelle en liten historie om en bøkker på flytende kokeri «Ørna». Han var forresten en meget flink bøkker, som til daglig gikk under navn av Frans Josef, fordi han hadde anlagt samme skjeggfasong som den gamle keiseren. Ombord var han alltid nøktern, men ikke alltid på landjorden, der kunde han komme ut for litt av hvert. Og derfor blev det hans stadige omkvad at: «Når jeg går i land så er det så ljust, så ljust. Når jeg kommer ombord så er det så mørkt, så mørkt.»

Fordi om man har peiling på noen tusen hvalfangere, kan man jo ikke derfor begynne å skrive et tilsvarende tusentall med biografier. Men jeg har, rent på slump, truk-

To veteraner.

ket ut et og annet kort fra mitt private kartotek over ca. 10 000 norske hvalfangstarbeidere. Det første kortet var fra bunken under bokstav B. og omhandlet A. Th. B., født 1/11 1874. Han var egentlig barber, men begynte lenge før krigen som arbeider og hjelpekoker på en landstasjon på Nord-Shetland. Senere fikk han jobb på Syd-Georgia. Men på frivaktene arbeidet han i sitt gamle fag. Han etablerte barber- og hårkjippingssalong i brakka og gjorde noen hundre kroner ekstra i sesongen på det. Så skilte han sig fra sin kone, men ganske få år efter blev det lyst for ham i Sandefjord kirke. Og 14 dager senere giftet han sig igjen med sin fraskilte hustru.

Neste mann jeg trakk ut var S. H. Hv., født 18/1 1891. Han var opprinnelig bygdeskredder, men fant det mere lønnsomt å bli kjeletømmer på et kokeri i Rosshavet. Han har nu også en sønn på hvalfangst.

Fra en av bygdene i nordre Gudbrandsdalen kom det i 1923 en 16—17 års gutt til Sandefjord. Han var sønn av en banevokter, men faren var død og moren satt igjen med

18 barn. Han gikk bysseveien og blev baker på en av landstasjonene på Syd-Georgia.

Fra Trøndelag kom kjelestuer Johan R., født 16/5 1894. Han fikk en trist skjebne. Under vannhentning fra land til kokeriet falt han overbord og blev formodentlig tatt av haien.

Fra selve hvalfangstkommunen Sandar kom H. S. Han tilhørte pinseveinene, var gartner av profesjon, men drog på hvalfangst med det forsett å tjene penger så han kunde koste på sig maskinistskolen.

På et av de kortene jeg trakk ut fant jeg at en hvalfangstbestyrer hadde gitt mig følgende opplysninger om mannen: «Han kom til oss på . . . landstasjon fra et . . . kokeri. En ualmindelig flink mann. Men i månedene hjemme drakk han og konen sammen. Mange vakre døtre.»

Fra Sandar kom Fr. O. V. født 23/3 1906. Han tok ut på hvalfangst som messegutt i 1921—22 og hadde kr. 60,— pr. måned plus 1 øre av fatet. I 1924—25 var han blitt kokk med kr. 225 pr. måned plus 3 øre av fatet. Han giftet sig og kjøpte gård på Unneberg i Sandar, men fortsatte i hvalfangsten. En annen Sandargutt, E. F., født 6/6 1906, begynte også som messegutt (1922—23), blev så vinsjemann, lemp og fyrbøter og kjøpte i 1930 en sjokolade- og fruktbutikk i Sandefjord.

Professor Carl Schiøtz sa engang at de fleste mennesker velger ikke det arbeide de liker best, men det de har minst motbydelighet for. Og det er nok dessverre ofte så. Men den rene tilfeldighet kan også spille en rolle, som i forholdet Knut M., født i Kristiania 8/11 1908. Han blev opfostret hos los Karl K. på Nøtterø. Denne losen var igjen gift med en pike hvis bror bodde i Sandefjord og var maskinist på Strømnes på Syd-Georgia. Og slik gikk det til at Oslogutten K. M. begynte som messegutt på Strømnes i sesongen 1923—24 med kr. 50 pr. måned plus 1 øre av

Bensagen i sving.

fatet. 2 år senere var han jollegutt og fikk 120 kr. pr. måned plus $2\frac{1}{2}$ øre av fatet.

En annen som kanskje heller ikke opprinnelig hadde tenkt å bli hvalfanger var E. A., født 14/8 1890. Han var materialforvalter ved Fevig skibsverft ved Grimstad. Da det blev nedlagt, arbeidet han ved Fredrikstad og siden ved Akers Mek. Verksted. I 1927 søkte han sig ut som materialforvalter på hvalfangst og blev foretrukket blandt 120 ansøkere. Hans bror S. A., født i 1903, arbeidet som kulltriller på en Syd-Georgia landstasjon for å kunne tjene penger til å gå veterinærhøiskolen.

De mange svensker som drog på hvalfangst fra vestfoldbyene før krigen kom oftest fra Båhuslen. Mange av dem blev norske borgere som f. eks. Johan L. Forsberg, født 9/10 1868. Han kom, 30 år gammel, til fots til Sandefjord i 1898, og da han dessuten var helt pengelens og ikke visste hvor han skulde gjøre av sig, gikk han op på politistasjonen. Han fikk da bo hos byens mest berømte politikonstabel og detektiv, «polti» Pettersen, om natten. Ved å granske Fors-

bergs papirer fikk Pettersen se at han var smed. «Vil du ikke ha hyre på hvalfangst» sa Pettersen. «Jeg skal skaffe dig hyre.» — Det blev nu bottlenosefangst i nordhavene de første årene. Men fra 1907 var han nesten hver eneste vinter sydover, og alltid i samme selskaps tjeneste.

Et år yngre var flenser og lemmer Oscar J. Wallgren, født i Sverige 16/4 1869. Han begynte som vognmannsgutt hos gamle salmaker Pettersen i Sandefjord. D. v. s. han var vognmannsgutt om sommeren — i turist- og badetiden — men drev som løsarbeider om vinteren. I 1896 blev han med «gamle» Castberg (Chr. Castberg d. e.) på hvalfangst til Finnmark. Han arbeidet som lemmer og hadde 18 kroner måneden plus 1 øre pr. 100 kilo olje og guano. Neste år fikk han 23 kroner i måneden og siden 30 og til slutt 50 kroner pr. måned. Det var topplønn for lemmere og flensere i nordhavsfangsten før 1910. Parten var hele tiden den samme. Før overtid fikk man 30 øre timen. — Wallgren var 12 sommere på Finnmark og i nordhavene. Høsten 1907 drog han med Castberg d. y. som flenser til Syd-Georgia. Bortsett fra et par år på Afrika-kysten og en sommer, 1918, da han var kjøttkumformann på statens hvalstasjon ved Wågane, tilbragte han alle sesonger i Antarktis. I 1910 kom han første gang ombord i «A/S Sydhavets» flytende kokeri Svend Foyn. Og fra 1914/15 og til og med sesongen 1929/30 var han med S/S Svend Foyn i alle sesonger som kjøttskjærer, lemmer eller flenser. Sesongen 1930/31 måtte han være hjemme på grunn av sykdom. I mars 1931 var jeg oppe og besøkte ham. Han fortalte at han lengtet sydover. Ja, neste gang må det bli med den store, nybygde Svend Foyn på 22 000 tonn da, sa jeg, og mente det måtte være deilig å komme ombord i en stor, nybygget, flott båt. Men Wallgren syntes det var sårt å måtte bytte skib. Hans kjærlighet til det gamle førkrigskokeriet Svend Foyn var rørende, og han mintes med vemod sin

Ved vinsjen!

gamle bestyrer Ola Andersen, «Ola armer og bein», som han kaltes fordi han var så tynn. Wallgren var med hele sitt sinn festet til det gamle kokeri, som hadde vært hans hjem i 16 år. Til det var hans liv og minner knyttet. — Han døde 27 september samme år, — en av hvalfangstens trofaste svensk-norske veteraner.

En meget yngre svenske, Sven Ivar E., født 16/1 1897, la sig efter få år på hvalfangst op så mange penger at han kunde etablere sig som fisk- og vilthandler på Kongsvinger. Apropos Kongsvinger, fra traktene omkring den byen kommer en av de sterkeste menn i hvalfangstflåten: smed E. S. født 5/11 1898. Å se til er han ganske liten, men han tar de 70 kilos harpuner og letter dem med en arm.

Så har vi svensken O. K. H., født 23/1 1882. En ualmindelig morsom og lystig kar, og fremragende dyktig fagarbeider. Han er ugift, men berømt for sitt tallrike avkom og derav stadig innløpende nye skattetrekk. Hans valg-sprog er: never mind.

Siden vi snakker om barn og familie (eller mangel på sådan), så kan vi nevne at slik som hvalfangernes arbeide ligger an, må det bli sesong i Vestfold også for inngåelse av ekteskaper og derav følgende barnefødsler. Det foreligger ikke noen utarbeidet statistikk over disse forhold, men sogneprest Prytz i Sandar har fortalt mig at han en 2nen påskedag hadde 28 barn til dåpen. Han har forresten hatt op til 33 på en dag. På en enkelt søndag hadde han 8 brudevielser. Presten måtte da holde det gående fra kl. 16 til kl. 20,30 om eftermiddagen. Rekorden i Sandar er 18 brudevielser på en og samme dag.

Med hensyn til antall barn i en og samme hvalfangerfamilie, skulde jeg tro at C. A. H. innehar rekorden. Han er født 31/8 1882, giftet sig i 19—20 års alderen, blev styrmann 22 og skipper 24 år gammel. Han har 15 barn med sin kone, og av dem lever de 12. Det er om ham det fortelles at han engang tok med sig hjem et fremmed barn. «Men er det ikke mitt da?» sa han.

Før øvrig er det ikke så greit å være ung og forelsket og allikevel klare sine forpliktelser, når man i 7—9 måneder er milevis borte fra hjemstedet. Nede på en av landstasjonene på Syd-Georgia var det en benkoker som begynte å bli litt urolig ut på vårparten. Han vilde gjerne hjem med transportbåt før sesongens slutt. Det var det, fortalte han bestyreren, at han hadde en jente hjemme, og nu vilde han gjerne hjem og holde bryllup før barnets ankomst. Han fikk da også reise hjem før de andre, men kom for sent allikevel, så det lå en liten i vogga da han arriverte til Sandefjord. Han giftet sig med kjæresten og en dag var jeg oppe sammen med en venn for å hilse på ham. «Har du sånne små også du?» spurte min venn. «Ja da,» sa benloftarbeideren strålende. «Hvalfangerunge ser'u.»

Skulde man gi en noenlunde korrekt fremstilling av lønnsforholdene i hvalfangsten i de siste 30 år, måtte det bli en artikkel for sig. Man måtte ta hensyn til prisindeksens variasjoner, variasjoner i fangstenes størrelse, sesongens lengde¹ og lønnsforholdene innen Norges øvrige arbeiderklasse. Men å skrive en artikkel om de menige fangstfolk og ikke gi en antydning av lønnsforholdene vilde nu heller ikke være korrekt.

En smed hadde før krigen 90 à 100 kroner måneden og 10 øre av fatet. I 1922 hadde samme smed kr. 250 pr. måned plus 4 øre av fatet. En flenser hadde i 1915 kr. 60 pr. måned plus 4 øre fatet. I 1922: kr. 225 pr. måned plus 7 øre av fatet. Kjøttkoker A. Svendsen fra Arendal hadde i 1912 kr. 65 pr. måned plus 5 øre pr. fat på Afrika-kysten. I 1922 hadde han kr. 200 pr. måned plus 4 øre fatet i Antarktis. Sesongen 1920/21 nådde fangstarbeidernes lønnsnivå sitt høieste i tiden 1905—1930. I sesongen 1920/21 hadde fangstarbeider Olaf Syvertsen 250 pr. måned plus 5 øre av fatet. Som kjøttbodformann 1923/24 hadde han kr. 130 pr. måned plus 2 øre fatet. Men da var også oljeprisene falt fra £90— til ca. £33— pr. tonn.

Kanskje noen kan ha moro av å kikke på nedenstående lille liste.

	1911: Kr.	Øre	1924: Kr.	Øre
	pr. m.	pr. fat	pr. m.	pr. fat
Første styrmann .	110,—	+ 10	400,—	+ 15
Annen styrmann .	85,—	+ 6	300,—	+ 10
Tredje styrmann .	60,—	+ 2	255,—	+ 8
Stuert	100,—	+ 7	400,—	+ 15
Kokk	85,—	+ 5	285,—	+ 7

¹ I 1911 f. eks. hadde en almindelig arbeider kr. 25 pr. måned plus 1 øre av fatet i Antarktis, men kr. 50 plus 4 øre på Spitsbergen, hvor sesongens varighet og fangstens størrelse var under 50 pct. av sesongen og fangstene i Sydishavet.

Messegutt	20,— +	1	50,— +	2
Båtsmann	60,— +	4	230,— +	7
Arbeider	45,— +	2	140,— +	3
Maskinist	200,— +	12	500,— +	18
Annen maskinist	150,— +	7	400,— +	12
Tredje maskinist	85,— +	4	300,— +	9
Donkeymann	75,— +	3	225,— +	6
Fyrbøter	50,— +	2	175,— +	4
Første koker	80,— +	6	285,— +	10
Første flenser	80,— +	6	210,— +	9
Første smed	90,— +	8	250,— +	9

Hertil må legges overtid plus eventuelt så og så meget pr. sekk guano. På hvalbåtene blev parten ikke regnet efter øre pr. fat, men kroner pr. hval.

•

Når jeg nu avslutter disse notatene om fangstarbeiderne, er det med en følelse av hvor umulig det i grunnen er å prøve å presse et slikt uhyre stoff inn i rammen av en kort artikkel. Men da jeg i 1935 i Polar-Årboken hadde skrevet om hvalskytterne, lovte jeg mig selv at jeg ved leilighet også vilde *prøve* å fortelle litt om de mere anonyme, men like interessante fangstarbeidere. Jeg takker Polar-Årboken fordi den har gitt mig denne anledning, og ber leserne om å vise mig overbærenhet.

NORSKE SKIB LEIET AV UTENLANDSKE EKSPEDISJONER TIL POLARTRAKTENE

AV ADOLF HOEL

Norges nordlige beliggenhet og barske natur har gjort det nødvendig for befolkningen i stor utstrekning å søke sin næring på havet som fiskere, fangstmenn og sjømenn. Et særlig karakteristisk trekk i denne næringsvirksomhet er den norske selfangst og hvalfangst både i de nordpolare og de sydpolare egner. Intet annet folk har drevet næringsvirksomhet i disse ugjestmilde egne i så stor utstrekning, både absolutt og relativt, som nordmennene. Som følge av dette har vi utviklet det materiell, som brukes i fangsten, til en høy grad av fullkommenhet. Dette gjelder bl. a. skibene, som både i antall og kvalitet inntar en meget høy plass. De norske ishavsfolk har også erhvervet sig et inngående kjennskap til forholdene i polartraktene og til navigering i isfylte farvann. Det tør vel sies at vi i lange tider har hatt den beste og største ishavsflåte og de dyktigste ishavsfolk som overhodet fins. Disse folk har under sine ferder i polartraktene gjort viktige geografiske opdagelser, som har vakt berettiget oppmerksomhet, og de har dessuten meget ofte vært benyttet av fremmede lands polar-ekspedisjoner som kjentmenn og isloser. Det er knapt en ekspedisjon i de siste 50 år, som ikke har hatt en eller flere norske ishavsfolk med sig.

Utenlandske ekspedisjoner har også i stor utstrekning vært henvist til å skaffe sig fartøier i Norge enten ved kjøp eller leie. Man kan her skille mellom to slags ekspedisjoner, nemlig turist- og jaktekspedisjoner og videnskape-

lige ekspedisjoner. Skulde man skrive om den norske ishavsflåtes betydning for de utenlandske polarekspedisjoner, blev det praktisk talt det samme som å gjennemgå størsteparten av polarforskningens historie i det 19. og 20. århundre, dog her undtatt de tallrike engelske ekspedisjoner til arktisk Nord-Amerika. Da Polarårboken kun har en begrenset plass til rådighet, skal vi nøie oss med her å gi en ganske kort karakteristikk av den norske fangstflåtes innsats i polarferdene.

Den norske ishavsflåte hører hjemme eller har hørt hjemme vesentlig i Nord-Norge, særlig Tromsø og Hammerfest, på Møre og i Ålesund samt i Tønsberg og i Sandefjord og Arendal. Det faller derfor bekvemt å behandle disse tre distrikter hver for sig. Vi begynner nordpå.

Det første norske skib, som er utleiet til en fremmed polarekspedisjon er, såvidt jeg har kunnet bringe i erfaring, en slupp fra Hammerfest, hvis navn dessverre ikke er blitt bevart. Den blev leiet av en tysker, Barton von Löwenigh, borgermester i Burtscheid i nærheten av Aachen. Han leiet sluppen til en ferd til Spitsbergen sommeren 1827. Denne reise er blitt særlig bekjent ved at vår landsmann B. M. Keilhau, professor i geologi ved universitetet, deltok i reisen. Han gjorde på ferden en rekke videnskapelige iakttagelser både på Bjørnøya og den sydlige og sydøstlige del av Spitsbergen, og er blitt en av pionérene for Svalbards videnskapelige utforskning.

Ti år senere begynte de svenske forskerferder til Svalbard, som har fortsatt inntil våre dager. De første svenske ekspedisjoner benyttet alle sammen norske skib fra Hammerfest og senere Tromsø. Således kan nevnes Sven Lovéns ekspedisjon i 1837 med skonnerten «Enigheden» av Hammerfest, Otto Torells i 1859 med jakten «Fridtjov» av Hammerfest og i 1861 med skonnerten «Aeolus» og sluppen «Magdalene» av Tromsø, Nordenskiöld's i 1864 med

«Polarbjørn» i Grønlandsisen.

skonnerten «Axel Tordsen» av Tromsø, A. G. Nathorsts ekspedisjon i 1870 med sluppen «Lydianna» av Tromsø, A. G. Nathorsts og G. D. Geers ekspedisjon i 1882 med sluppen «Bjona» av Tromsø, G. Nordenskiölds i 1890 med sluppen «Lofoten» av Tromsø.

De senere svenske ekspedisjoner til Svalbard brukte mest svenske skib, men hadde også av og til norske ishavsfartøier ved siden av de svenske.

Av andre ekspedisjoner til Svalbard i denne periode har vi den østerrikske greve Hans Wilczeks ekspedisjon med «Isbjørn», engelskmannen Leigh Smiths i 1871 og 1872 med jakten «Samson», østerrikeren Drasches ferd 1873 med «Polarstjernen», og franskmannen Charles Rabot i 1882 med jakten «Cecilie Malene», alle av Tromsø. Nevnes må også Nordenskiölds reise 1875 med jakten «Prøven» til Jenisei.

Også i dette århundre har en rekke norske skib fra Nord-Norge vært utleiet til utenlandske ekspedisjoner til farvannet nordpå.

D/S «Express» av Stokmarknes førte tyske og engelske

ekspedisjoner til Spitsbergen omkring århundreskiftet, bl. a. flere ganger tyskeren Theodor Lerner.

Fra ca. 1900 til krigens begynnelse var der et Tromsø-firma som drev utleie av ishavsfartøier til utenlandske turister og videnskapelige ekspedisjoner i stor stil. Firmaet hadde tre skib D/S «Laura», D/S «Fridtjof» og D/S «Minerva», som i disse år var ute på tallrike ekspedisjoner til farvannene ved Frans Josef Land, Svalbard og Øst-Grønland.

D/S «Erik Jarl» av Steinkjer 1907 med tyskeren A. Koenigs ornitologiske ekspedisjon til Spitsbergen.

D/S «Fønix» med Zeppelin—Hergesell-ekspedisjonen til Svalbard 1910.

M/S «Sterling» (Herzog Ernst) med Schröder—Strantz ekspedisjonen til Spitsbergen 1912—13.

M/S «Løvenskiold» med tyskeren Theodor Lerner til Spitsbergen 1913.

M/S «Terningen» med «Oxford University Spitsbergen Expedition» 1921 og med «Merton College (Oxford) Expedition» til Svalbard 1923.

M/S «Heimen» av Tromsø blev i 1923, 1926 og 1934 leiet av engelske ekspedisjoner til Grønlandsfarvannene og i 1929 til en italiensk ekspedisjon for å lete etter «Italia»-ekspedisjonens forsvunne deltagere.

M/S «Øiland» med engelsk ekspedisjon («Oxford University Arctic Expedition») til Spitsbergen 1924, og i 1927 av den tyske professor Karl Gripp til Spitsbergen.

M/S «Hobby» med Miss Louise A. Boyd til Svalbard og Frans Josef Land 1926 og 1928.

D/S «Braganza» leiet til den italienske stat for efterforskning av Nobile 1928.

D/S «Quest» tidligere «Foca I», hjemmehørende i Bodø, som har vært benyttet bl. a. av den svenske eftersøknings-ekspedisjon efter Nobile i 1928, den svenske professor Hans W:son Ahlmann Svensk-norsk ekspedisjon til Svalbard i

1931. Av engelske ekspedisjoner til Grønland i 1930 og 1935 og av italienske og franske turister til Frans Josef Land, Svalbard og Grønland.

M/S «Polarbjørn» blev i 1924 leiet av den engelske Oxfordekspedisjonen til Spitsbergen.

D/S «Heimland I» av Tromsø blev i 1928 leiet av den franske stat for å eftersøke «Latham». Av en engelsk ekspedisjon 1923, 1926 og 1929 til Øst-Grønland og i 1930 av svenske pressefolk for en tur til Kvitøya.

M/S «Isbjørn» av Tromsø har vært utleiet til en rekke turistferder med tyske, franske, engelske, belgiske og amerikanske turister til Frans Josef Land, Svalbard og Grønland i årene 1929—1936 og til en engelsk videnskapelig ekspedisjon til Grønland 1937.

M/K «Haakon» av Tromsø bragte Cambridge Spitsbergen Expedition til Billefjorden 1930.

M/S «Nordkapp II» til en rekke turistferder til Svalbard og Øst-Grønland i 1930-årene.

M/S «Ringsel» med Chr. N. Dalgety's ornitologiske ekspedisjoner til Svalbard 1930 og 1931. Skuten blev solgt sommeren 1938 til Den norsk-franske polarekspedisjon til de nordlige strøk av Nordøst-Grønland.

M/S «Polar» av Tromsø i 1935 til Oxford Universitys ekspedisjon til Nordostlandet.

Ishavsfangsten fra Møre og Ålesund er av forholdsvis ny dato. Den begynte i slutten av forrige århundre, og det er først i de senere år at skuter herfra er blitt solgt eller leiet bort til fremmede ekspedisjoner. Her skal nevnes:

I 1894 drog amerikaneren Walter Wellmann ut på en nordpolekspedisjon med Svalbard som utgangspunkt. Han leiet for denne ekspedisjon D/S «Ragnvald Jarl» av Ålesund. Skibet blev skrudd ned av isen ved Waldenøya. M/S «Hercules» bygget på Møre var kjøpt av den russiske geolog Russanov som i 1912 besøkte Svalbard og kom bort i det sibiriske ishav samme år.

M/S «Bratvåg» med Svalbardkontorets ekspedisjon fant i 1930 Andrée's leir på Kvitøya.

M/S «Grande» blev leiet av den rumenske meteorolog Dumbrawa til en ekspedisjon til Scoresbysund 1930.

M/S «Fanefjord» av Molde blev i 1932 kjøpt av Lincoln Ellsworth og omdøpt til «Wyatt Earp». Den blev brukt på hans antarktiske ekspedisjon 1932—36 og skal også sydover vinteren 1938/39.

M/S «Signalhorn» førte i 1934 Oxford University Ellesmere Lands-ekspedisjonen til dens basis ved Etah på Grønland.

Endelig må omtales de to store selfangere D/S «Veslekari» og M/S «Polarbjørn». Den første blev i 1931, 1933, 1937 og 1938 bortleiet til den amerikanske geograf og polarforsker Miss Louise A. Boyd. Den annen var tidligere hjemmehørende på Tromsø og er omtalt ovenfor under skutene fra Nord-Norge. Den hadde ifjor med sig et selskap av finske, svenske og norske turister.

De store selfangerskip fra Tønsberg, Sandefjord og Arendal har spilt en viktig rolle i polarforskningens historie. En hel rekke av dem har vært bortleiet eller solgt til utenlandske ekspedisjoner særlig til de sydpolare egner og Grønland.

D/S «Hekla» av Tønsberg blev leiet av den danske ekspedisjon til Scoresbysund på Grønland 1892—93.

I 1897 kjøpte belgieren A. De Gerlache selfangeren «Patria» av Sandefjord (omdøpt til Belgica) til bruk for sin antarktiske ekspedisjon 1897—99.

D/S «Antarctic» (tidligere Cap Nor) av Sandefjord blev 1898 kjøpt av den svenske geolog og polarforsker G. A. Nathorst og brukt på hans ekspedisjon til Spitsbergen 1898, til Øst-Grønland 1899, samt av Otto Nordenskiöld på hans sydpolarferd 1901—03. Den blev skrudd ned i Weddellhavet det sistnevnte år.

Hertugen av Abruzzerne kjøpte selfangeren «Jason»

«Veslekari» i Grønlandsisen.

(«Stella Polare») av Sandefjord for sin polarekspedisjon 1899—1900.

«Morgenen» av Sandefjord blev innkjøpt til England for en undsetningsekspedisjon til de sydpolare egner 1902—03 efter Scott.

«Magdalena» («Danmark») av Tønsberg blev kjøpt for å tjene som ekspedisjonsskib for Danmark-ekspedisjonen til Nordost-Grønland 1906—08.

Filchners antarktiske ekspedisjon 1911—12 hadde som ekspedisjonsskib den fra Sandefjord innkjøpte selfanger «Njord» («Deutschland»).

Russeren Sedoffs ekspedisjonsskib på hans polarekspedisjon 1912—14 var også en selfanger fra Sandefjord, «Geisir» («St. Phoca»).

På sin siste store ekspedisjon 1914—17 hadde Shackleton et ekspedisjonsskib bygget i Sandefjord, «Polaris» («Endurance»). Det blev skrudd ned i Weddellhavet.

For Byrds stort anlagte sydpolarekspedisjoner 1928—1930 blev innkjøpt selfangeren «Samson» («City of New

M/S «Polar» i isen.

skib i 1922. I 1925 blev skibet kjøpt tilbake til Norge og hører nu hjemme i Bodø.

York»). Da den blev solgt hørte den hjemme i Tromsø, men den er bygget i Arendal.

Også en Osloskute har vært benyttet til en utenlandsk antarktisk ekspedisjon, nemlig selfangeren D/S «Foca I» av Oslo. Den blev i 1921 solgt til Sir Ernest Shackleton som om-døpte den til «Quest». Den blev brukt på hans antarktiske ekspedisjon 1921—22. Shackleton døde som bekjent ombord på dette

SVERDRUP-BYEN PÅ SVALBARD

Store Norske Spitsbergen Kullkompani har tatt op planene for utvidelse av kulldriften på Svalbard til realisasjon. I de siste årene har selskapet produsert ca. 300 000 tonn kull og vanskelighetene i den nuværende gruben er temmelig store, da kullmektigheten ikke er så stor som før. For å være ute i tide har selskapet i den siste tiden drevet en del undersøkelser i fjellet bak grubebyen — og lenger inne i dalen — og der er ført op prøvestoller.

I sommer blev der bygget en 2 000 meter lang bilvei — den første i sitt slags på Svalbard — op til den nye grubebyen som av arbeiderne fikk navnet Sverdrupbyen efter selskapets tekniske direktør Einar *Sverdrup*. Store Norskes merkantile direktør er som kjent herr *Halfdan Jacobsen*. På den nye grubebys grunn skal der reises arbeiderbarakker, lagerhus, og andre hus. Det blir foreløbig plass til 200 mann og kullproduksjonen i den nye gruben har man satt til 100 000 tonn om året. Kullsilø og ny taubane skal bygges — det er i det hele tatt nok å henge hendene i vinteren og våren gjennom, ja, til sommeren med.

Snapshots fra Svalbard i sommer. Direktør Sverdrup og basen, Peder Nielsen lykkønsker hverandre med den nye bilveien, til høire direktør Sverdrup på stillaset til den nuværende gruben med utsyn utover mot terrenget hvor den nye gruben skal fares op. Traktor på vei med et flyttelass og til høire arbeidsgjengen som har laget den nye bilveien. Nederst det første huset i Sverdrupbyen.

MED EN JAKTEKSPEDISJON TIL NORDØST-GRØNLAND

AV DR. ING. ALF BJERCKE

I deilig sommerlig stemning startet vi fra den byen som sammen med Tromsø vel har æren og fortjenesten ved utrustningen av flest ishavs-ekspedisjoner — Ålesund. Vi har 15 fangstfolk ombord, og avskjedsrusen slukner langsomt med den stigende polhøide for senere å få en kort opblussen ved landgangen, før arbeidet, slitet og savnet begynner gjennom høst- og vinternatten der oppe i kamp med mørke, sne og is.

De er verdt et kapitel for sig disse trauste landsmenn der oppe, som forener arbeid for landet, familien, hjemmet og sig selv med sport og eventyr. Og mange er de historiene som gis til beste for en nysgjerrig turist ombord under en slik lang polarreise. Men der finnes så mangt et kapitel i polarskildringene både av fangstmannen *selv* og *om* ham — hans opplevelser og tanker i de mørke vinternetter og herlige vårdøgn, at jeg skal innskrenke mig til bare å gjengi *mitt* inntrykk ved møtet med ham. Min erfaring er at det er en prektig type på mannfolk som jeg er stolt over å ha til landsmann.

Ennu har ingen kvinne overvintret på Nordøst-Grønland, men tanken på å få kona med var fremme hos noen hver av dem, og snart kommer vel den første kvinnelige pionéren.¹

«Polarbjørn» er den største av fangstskutene. Det vil

¹ Efterat dette blev skrevet har radiotelegrafist Eggesvik tatt med sin kone til Sydøst-Grønland til den første overvintring.

Inn gjennom Grønlands-isen.

ikke si så meget. «Ora II» var større, men den gikk nedentom og hjem på New Foundland i våres. For dem som skjønner sig på sjømannsskap kan jeg fortelle at «Polarbjørn» er 360 brutto reg.tonn, men den har en kraftig dieselmotor på 320 HK og farten er normalt 8 mil. Med seil som støer for slingring og som øker farten, gikk vi i medvind op i 9 mil. Større bør ikke skuta være — det fikk også vi uerfarne passasjerer inntrykk av da vi kom så langt efter 5 døgn's reise fra Ålesund.

Om de døgnene er intet annet å si enn at vi vente oss til livet ombord i en fangstskute. Vel er stueren og kokken ombord mester i sitt fag, og messegutten har den beste vilje tross sjøsykens kvaler, men «Polarbjørn» er naturligvis ikke noen luksus-oseanfarer.

Foruten jaktselskapet var Jon *Glæver* med, sekretær ved Svalbard-kontoret og i Arktisk Næringsdrift — han forestod hele utrustningen, lastningen og lossingen av varer og vaktskifte på stasjonene. Om ham er det å si at han er en

framifrå kjekk kar, at han har personlig erfaring i alt som heter overvintring og fangst, og at han har skrevet bøker og artikler, at han ved sitt gode humør og sine pålitelige opplysninger sammen med Munsterhjem — leder for jakt-selskapet — gjorde turen, det var den annen jaktekspedisjon til Nordøst-Grønland, til et udelt hyggelig minne for alle oss deltagere.

Bortsett fra sterk sjøgang som bevirket en foreløbig deling av selskapet i 2 leire: de liggende og de opreiste eller kanskje bedre de balanserende, for den kunsten må man kunne ombord i en fangstskute i høi sjø, hvis man da skal komme noenlunde helskinnet fra det, — bortsett fra dette så var det intet verdt å nevne om overreisen før vi fikk «baksen» i sikte.

Efter 5 døgns ensformighet uten liv å se, bare en enslig havhest som trofast følger oss, så er de første små isstykkene som plutselig dukker frem av skodden en velkommen avveksling. Straks efter ser vi de enkelte flakene stuert sammen til en tilsynelatende sammenhengende iskant, som for den uerfarne synes ugjennemtregelig. Men vår erfarne ishavsskipper Marø og styrmannen, som nå avvekslende blir «mannen i tønna», de vet bedre, og snart har vi funnet en liten råk hvor vi smutter igjennem.

På 74° søkte vi inn i isen, d. v. s. ca. 400 km. nordligere enn Nordkapp. Det viser sig erfaringsmessig at her er isbeltet smalest. Og nu får skipperen og hans skute tørn i 2½ døgn, og de får rik anledning til å vise hvad de begge duer til og hvad skipperens kjennskap til sin skutes styrke og dens svakhet betyr. Maskinmesteren og hans hjelper må i bokstavelig betydning være skipperens håndgangne menn, med hestekrefters raske håndgrep anvendt i rette øieblikk.

Ustanselig lyder kommando-ordene fra tønna: «babord», «stødig», «styrbord», «stopp», «atterover», «stopp», «for-

En vakker iskirke.

over» — og rormannen gjentar, og isroret durer og maskin-telegrafene klinger, mens vi glir gjennom råken, snart større snart mindre, så skuta må baute sig igjennem isen. Og snart er der ingen råk lenger, bare flak mot flak, noen bare titalls meter brede, andre hundretalls, tett i tett. Vi setter bauen imellem og prøver å få sprekken litt større. Går det ikke med det gode, så bruker vi 320 hesters vold og bryter et hjørne eller to av de metertykke gjenstridige isflakene for å skaffe plass til baukilen. Og så kjører vi selv kjempeflak mange ganger større enn skutas, langsomt men sikkert til side, og så glir vi igjennem til neste råk. Der skal godt skjønn til denne manøvrering, så skuta ikke kjører sig fast.

Så endelig på tredje døgnet så vi land i skodden som lettet, og etter ytterligere et par timers opklaring fikk vi kjenning av det forjettede land. Det var Jackson-øia og temmelig akkurat der vi kunde vente å komme frem, — så sikkert var skipperens skjønn tross blindgangen gjennom skodda og isen.

Jeg glemmer ikke det praktfulle syn av klippene som stakk op av en tindrende, solbadet is i skiftende nyanser

av smaragdgrønt og blått, til det skjæreste hvitt, med gråblå skygger av gigantiske skruinger og mørkeblå råker, og de blånende fjellene som bakgrunn. Det syn hadde vi hele eftermiddagen og utover natten under midnattssolens glød.

La mig tilføie at dyrelivet i isen var litt av en skuffelse.

Det var derfor et vilthungrende jaktelskap og et fersktkjøtt hungrende mannskap som Olsokdagen gikk på land ved «Revet», en liten norsk fangststasjon. Stasjonen ligger innerst i Tyrolerfjorden, og et delta der bærer ikke uten rett navnet «Moskus-øyra». I fjellet, som her er temmelig langstrakt, så vi med kikkert noen sorte ulldotter innover mot Teodolit-plataet, som fjellryggen kalles — ulldottene beveget sig og blev av kyndige bedømt til å være de berømte moskusdyr. En flokk på syv stykker gikk og gresset langt inne i den grønnbrune skråningen oppe under noen sneklatter, og i spent forventning om det første møte gikk jaktpartiet innover fjellet. Et par av skibets folk og blandt dem den lettvinde kokken med hund fulgte med, for det var kjøttjakt vi skulde på.

Underveis fikk vi anledning til å stifte bekjentskap med Grønlandsrypa, vi traff på en enslig stegg i sommerdrakt, som er gråbrunlig lik fjellskarvene hos oss, med røde øiebryn. Den sprang på bakken og vilde ikke under noen omstendigheter op, og det viste sig senere å gjelde alle Grønlands ryper, unge som gamle, så vi blev snytt for sportsleden ved jakt på det deilige småvilt.

Men idag gjaldt det moskus. Over småmyrer, ur og fjellbrinker med myrull, gule valmuer og isranunkler, røde saxifrager, blåklokker og store tuer med noen deilige rødfiolette blomster, som iallfall ikke fantes i mitt herbarium til midtelskoleeksamen — gjennom all denne farveprakt på en herlig sommerdag avanserte vi mot ulldottene, som nu var skjult i et bekkeleie bak lange fjellkoller. Myggen stakk og humlene surret som var det hjemme på høifjellet i Norge.

Moskusokse.

Forskjellen var bare forventningen om et mystisk, ukjent vilt som ikke finnes hjemme. Jo, forresten nu finnes det — noen moskuskalver blev tatt hjem og sloppet på Dovre for noen år siden. Noen av dem forulykket ved sneskred, men resten av flokken skal formere sig og trives bra. Det er tanken å ta hjem ennu noen i sommer.

Nå er vi kommet så langt op i fjellet at vi kan vente å se dyrene bak neste bergkulle. Mens vi går op der ser vi plutselig en rev som på skuddhold beveger sig langs med vår rute i elegante sprang — å skyte den vilde være meningsløst, fordi pelsen intet er verdt nu på denne tid, den er flekket og misfarvet, dertil løs, og våre venner fangstfolkene vilde se på mig som en misdeder hvis jeg skjøt den.

Like efter titter vi over bakkekammen, og der står en urørlig, firkantet ullballe 100 meter fra oss. Det var et fantastisk syn av den største virkning — den urørlige skapning, langragget, sortbrun, med hårene hengende ned til bakken, benene kunde ikke sees, lysere pjuškete ulldotter på rygg og sider og det store firkantede hode med kolossale hornvalker over pannen, derfra bøide hornet ned og ut til

siden og spissen op — det var som urtiden stod der og stirret på oss, og for dyret var vi de første mennesker. Med ett kastet den lettvtint rundt og i en utrolig fart styrtet den fra oss på brede, klaprende klover. Nå slapp vi hunden, som satte efter, og like ved hjorden på 9 dyr blev oxsen innhentet. Moskusen som alt annet hornkveg hensettes i raseri av hunden — den tar vel hunden for arvefienden ulven — den er forresten nå praktisk talt utryddet på Grønland, og oxsen tverrsnur og setter efter den. Det blir den reneste tyrefektning — den første okse som var voldsomt stor har nu fått hjelp av lederoksen for hjorden.

Da de andre jegerne som hadde omgått kollen, kommer fra den annen side, blev det vår enslige venn hovedtyren for folksomt, og efter et siste fellesattakk på hunden, forlater den arenaen og setter i rasende fart over fjellet og overlot forsvaret til lederoksen og en ungoксе til i hjorden. Efter en kortere opvisning griper også disse flukten fulgt av hjorden, og kjøttet transporterte sig på egne ben i retning mot stranden. Hadde vi skutt her oppe, vilde det blitt en hård kjøttbæring. En middels okse opgis å veie over 300 kilo.

Jeg har fortalt såvidt utførlig om dette første møte med moskusdyret, ikke fordi dette blev jakt eller ennu mindre sport, men fordi møtet med urdyret her i denne urnatur gjorde et slikt merkelig inntrykk på en. Med hund som holder dyret og som fullt og helt avleder oppmerksomheten fra jegeren, kan moskusskytning aldri betegnes som sportsjakt. Men *uten* hund kan det være vanskelig å komme dyret på hold, og mange fangstmenn vet å berette om farlige situasjoner. Men det er naturligvis forskjell på de enkelte individer blandt dyr slik som det er blandt folk — noen er sinte og andre er snilde, noen er dumme og andre kloke, og heri ligger vel forklaringen på den forskjellige bedømmelse av moskusjaktens farer. Senere hadde

jallfall jaktpartiet enkeltvis ganske interessant jakt på enslige okser med temmelig anstrengende marsj og lange skuddhold på dyrene i flukt.

Kjøttet er godt og temmelig fett, kanskje vel *lite* utpreget smak, nærmest som en blandig av okse- og fårekjøtt. Det må gjennomstekes. Og med rette bærer den altså sitt latinske navn: «Ovibos» som betyr fåreokse. Om høsten er dyrene fete — de har spist sig op til den hårde vinter med den karrige føden som de da med den største møie skraper frem under sneen. Det er nesten utrolig at de klarer de fryktelige vinterstormer, hvor de i dagevis står av været tett sammenklempt side mot side med kalvene i le. Og hjordens rørende samhold og avhengighet av lederoksen gir en uvilkårlig sympati for dette ursamfund, hvis primitive instinkt er uforstående overfor det væbnede menneske.

Ellers var vi naturligvis på land ved de forskjellige fangststasjonene, både ved de norske og de danske, og jaktet og fisket mens skuta losset. Et ufrivillig forlenget opphold på et sted som heter Zackenberg i Youngsund skal jeg berette litt om. Skuta gikk nemlig på grunn — det var mer langgrunt enn vi hadde ventet, og der stod vi ved høivanne, og bedre blev det naturligvis ikke da det fjæret. Skuta blev losset så langt som gjørlig, ankrene lagt akter, og varping blev foretatt like så vel som krengeing ved å heve og senke den tungt lastede skibsbåten i lastebommen — kort og godt alt tenkelig blev forsøkt, men vi stod bom fast i leira.

I 3 døgn måtte vi øve oss på å sove skrått i køiene våre, inntil «Veslekari» med Miss Boyd — den amerikanske damen som i sin tid hjalp til med efterforskningen efter Amundsen og som fortsatt foretar videnskapelige ekspedisjoner i Arktis, i år reiser hun også over så tidlig som mulig — inntil hun beredvillig trakk oss av. Det gikk slett ikke så glatt forresten. Mange trosser røk, men en firedobbelt manilla på mannsarm-tykkelse og to gamle bildekk som fjærende mel-

lemledd klarte jobben til slutt, og velmente var de hurraene Miss Boyd og «Veslekari» med kaptein Johan Olsen fikk til takk og avskjed.

Men mens vi lå på grunn var vi altså stadig på jakt, og det var gås, ender, ryper og hare som stod for serveringen. Rypeskytingen gav som sagt ingen sportsglede. Haren kan være morsom, særlig hvis man går på den i fjellet — man skal ha gode øine eller kikkert for å skjelne mellom den og hvite stein og sneklatter der den sitter i uren eller på fjellbrinkene om dagen, og blir den først skremt så er den ikke lett å komme på skuddhøld — da blir det god mosjon. For øvrig var det pussig å se haren hoppe på to ben — det var almindelig gangart for Grønlandsharen.

Og så var det gåsen — det er sannelig ingen lett jakt, kanskje den som gir mest sport der borte, for gåsen er både vår og sky, og enten den er i fjærskiftning — da springer den på bakken og den er rappere til fots enn jegeren — eller senere når den er flyvedyktig, så blir det fluktskyting i begge tilfelle. Der er store masser av den og spor og ekskrementer overalt hvor der er myr, sjøer eller elveleier. Den almindeligste er den såkalte hvitkinnede gås som har sort hals og hode med hvite kinn. Det er en vakker fugl, penere enn den spissnebbede som er større og grå over det hele. Jeg minnes en dag på gåsejakt — jeg hadde forresten først skutt et praktfullt eksemplar av Grønlandsfalken som er temmelig tallrik i enkelte strøk der borte — og nå hadde jeg lenge hatt følge med en enslig rypestegg som jeg gikk og småpratet med langs elveleiet. Jeg gikk og tittet innover en myr tett besatt av myrull, da jeg blev vår noen sorte og hvite pinner som stakk op av myra litt lenger

En sel hives ombord. Til høire fire glade fiskere: dr. Lingner, Sverige, tannlæge Bredo Diesen, dr. ing. Alf Bjercke og o.r.sakfører Kr. Delphin. Kokken med en fin roie og forfatteren med pen røiefangst. Nederst fangstmann Hanken og en del skinn.

borte. De så merkelige ut, så jeg brukte kikkerten. Og ganske riktig, der stod et helt kompani av sort- og hvitklædde gåsegrenaderer, urørlige med kanskje hundre par øine stivt rettet på mig. Det var et meget morsomt syn, men ikke lenge varte det, så kom der en ordresnadder til avmarsj, og op fløi de i linje, men delte sig fra midten og seilte skrått forbi mig — utenfor skuddhold. Senere gikk jeg sammen med en jaktkamerat forgjeves efter den store flokken, men de var altfor våre, og vi fikk bare en mindre flokk som trøst. Men det blev deilig gåsestek og pyntet bløtkake med innskrift «god jakt» som stuerten overrasket oss med dagen derpå.

Det er et sted der borte som kalles Strindberg inne i Franz Josef-fjorden. En elv faller ut like ved den norske fangsthytten og danner delta. Der går grønlandslaksen op i store stim. Slik hadde jeg aldri sett før uten på kino — her var det altså virkelighet, og fangstfolkene tok faktisk så meget fisk de vilde, idet de stengte elven med netting og satte garn i den like nedenfor, for fisken har trangen til å gå op elven og til vannet som ligger innenfor. Og så stimer den inn og står foran nettingen og garnet som man setter nedenfor. Garnet kan man da bare snurpe sammen om hele stimen. Et par stykker av fangstfolkene var på land en ukes tid mens vi gikk sydover en tur, og i den tiden tok de 46 tønner.

Der er laks i mange elver og vann — den største jeg tok på kastesluk i et lite fjellvann var på 5 kilo. Gjennemsnittet er vel på en 3—4, og jeg har hørt de har tatt dem op til 8 kilo, selv om der i hodehaugen som lå igjen efter nedsaltningen i tønnene ikke var noen større enn den jeg tok. Småfisken på $\frac{1}{2}$ op til 1 kilo bryr de sig ikke med. Denne 5 kilos fisken var en finfin fet sprellende sjørøie — det er nemlig ikke laks slik som fisken populært kalles der borte, men det er røie eller rør, og den er sølvhvit under

Binne med tre unger på isen.

buken og på sidene og grågrønn på ryggen når den stimer inn fra sjøen. Men når den får stått i fjellvannet en stund blir den sinoberrød under buken med kritthvite finnekanter, og det er et praktfullt farvesyn å se den boltre sig i vassskorpen når man har den på kroken. Jeg fristet fisken gjentagne ganger med flue, men den interesserte ikke.

Før jeg nu slutter å gjengi mine fiske-, natur- og jaktinntrykk fra denne deilige turen, hører det vel med å fortelle litt om isbjørnen — dette polartraktens sagnomspunne storvilt som merkelig nok ikke finnes i Antarktis. Jeg lurer på hvordan det vilde ta sig ut forresten å sende ned noen eksemplarer til Antarktis med hvalfangerne våre — dette praktfulle, renhårige dyret vilde sikkert klæ sydkalotten like godt som nordpolisen, og føde vilde den sikkert like

lett kunne finne der. Vi får sende isbjørner i bytte med pingsviner, som vi har tatt hjem i det siste.

Jeg glemmer ikke vårt første møte med isbjørn inne i Franz Josef-fjorden. Vi lå et par timers gang innenfor isbeltet i fjordgapet, og vi ventet på at isen i Myggbukta skulde gå op, og fartet ut og inn i fjorden med besøk bl. a. på en av Lauge Kochs stasjoner, hvor det lå 2 mann syke som vi forresten senere måtte undsette. Det danske ekspedisjonsskib «Gustav Holm» klarte nemlig ikke å komme op. Og etter mange slags opplevelser hadde vi nesten glemt våre hvithårete bjørnevenner.

Da blev det plutselig meldt fra tønna: «4 bjørner på isen!» Fra dekk kunde vi intet se ennu. Vi gikk ned mot stedet mellom noen praktfulle, store isfjell av fantastisk form, og der bak noen skruinger på isflakene jumpet bamsen i vannet foran oss, fulgt av 3 unger! Det var et ganske usedvanlig syn — 2 unger i kullet er som regel det meste. Før vi først bjørnen i vannet og skuta har fri passasje, da er den tapt, og de blev et lett kamerabytte fra baugen hvor vi som første gang så isbjørnen her oppe i dens rette element, hadde samlet oss og nød synet.

Den neste bjørn vi så var langt inne på et mektig isflak. Vi var gått ut et fjordgap og gikk i deilig solskinn nordover utenskjærs. Det blev forresten spenning i den jakten, for det er så sin sak å stå overfor bjørnen på flat is langt vekk fra skuta og ta den på kornet på 80 à 100 meters hold. Er man ustø på hånden og det blir et skadeskudd, så vet man at bamsen er lynrapp i byksene, og kommer den da imot en, gjelder det ikke å få dyreskjelven. Første skudd gikk over — i solskinn som det var nå, er det ofte hildring over isen, men annet skudd blev en fulltreffer rett i hjertet med det overraskende resultat, at bamsen hoppet rett i været, og det er ingen jaktskrøne når jeg sier at den spratt ende op 2 meter. Derefter rullet den ned i en liten

Isbjørnfamilien på svømmetur.

bunnråk like bak sig, og med et par trekninger i labbene var den ferdig. Det blev naturligvis bjørnebiff til kvelds.

Vi gikk videre nordover og skulde temmelig langt op for å landsette fangstfolk, dels for å jakte på hvalross, men isen stengte oss. Det var stor synd for fangstfolkene, som hadde rustet sig ut og som nå måtte bli med tilbake til Norge. Men jeg hører at i år skal partiet over igjen, og vi ønsker dem lykke til med landgang og fangst! Det at jakt-partiet ikke fikk se hvalrossen, som efter sigende skal være et farlig vilt hvis man ikke er sikker og lettvint — det var jo av mindre betydning naturligvis, men vi fikk da iallfall inntrykk av isens velde og det hårde været som setter inn om høsten og gjør mennesket lite der borte.

EN HELT

AV ODD ARNESEN

Kåseri holdt i Horten ved en tilstelning til inntekt for reisingen av monumentet over Oscar Wisting, — mannen fra de to poler.

Hvad er en helt? Det kommer meget an på hvad vi legger i ordet. Vi har uttrykk som han slet som en helt — det kan stamme fra en fotballkamp, men derfor behøver jo ikke sparkeren nettop være noen helt. Vi har den lite tiltalende frasehelt og den lite misunnelsesverdige tøffelhelt. Men den virkelige helt — det er vel mannen eller kvinnen alle ser op til fordi han eller hun har utrettet noe vi alle beundrer, noe vi selv har drømt om å gjøre, folk som uselvvisk setter livet på spill for å redde andre, som uredde går faren i møte med freidighet og frimodighet. Det kan være en menneskehetens velgjører som Florence *Nightingale*, som trosset mektige officerer og avlegse bestemmelser for å rydde op i all uhumskheten i forbindelse med behandlingen av de syke og sårede under Krimkrigen med det resultat at dødelighetsprocenten blandt de sårede gikk ned fra 42 til 2 pct. Vi nevner med all mulig honnør Louis *Pasteur* — forkjetret og forfulgt av misunnelige kolleger — men som til alt hell for menneskeheten holdt stand mot all hånen og forfølgelsen. Vi kunde nevne en rekke navn, lysende navn — ikke alle like kjente fordi de har arbeidet i det stille. Vi kan ta en mann som professor Charles *Vaillant*, som har drevet eksperimenter på sig selv med røntgenstråler med det resultat at han har måttet la sig operere 14 ganger — uselvvisk og opofrende har han gått

Marinegastene paraderer.

til verket fullt vitende om at det kan bety hans egen undergang, men kanskje kan redde noen av hans medmennesker, spare dem for lidelser og smerter. Vi kunde nevne et annet navn fra lægeverdenen, amerikaneren Thomas Rifer i Los Angelos, som ofret sitt liv gjennom noen forsøk han drev på sig selv. Vi nevner med honnør styrmann Andreas Steinnæs på «Karmt» som i de forferdelige januardagene i Nordsjøen i 1937 hoppet ut i det oprørte hav for å redde en kamerat — annenmaskinisten Sverre Leonard Hansen (sønn av Ishavsforfatteren Lars Hansen). Maskinisten hjalp de andre på dekk med redningsstolen — selv var han allerede da i livsfare, en wire kappet armen hans og vippet ham overbord i det overhendige været — Andreas Steinnæs som ikke hadde vært av klærne på mange døgn jumpet overbord uten betenkning — bare med den tanke å redde en kamerat som var i den høieste livsfare. Han hadde såvidt tak i vennen da taket glapp. En liten heltinne på 10 år, Adelaide Andersen, nede i Arendal har avisene fortalt om. Hennes 6-årige søster falt utfor brygge-kanten og hadde vært under to ganger da Adelaide kastet sig uti med beksømstøvler på benene og steiner i hendene

for å kunne dykke etter søsteren. Den lille redningsmann — får vi vel kalle henne — klarte å svømme inn til bryggen med den vesle søsteren og holde henne fast der inntil folk kom og hjalp dem begge op på det tørre. Vi kunde nevne helter fra arbeidslivet — Ole *Buli* nede fra Kvås i Vest-Agder, alene har han bygget en 2 000 meter lang vei op til fjellgården sin. Sammen med sin sønn har han øvet dette verket — på tross av alle skeptiske smil og all mistroen. Sprengte sig tvers gjennom hardeste fjellet, slynget veien op gjennom lien, lot den klatre og klyve mot høidene — op mot lyset. En arbeidets helt! Slik kunde vi holde på i det uendelige. For fullstendighetens skyld synes jeg det er rett å ta med også de av arbeidets og slitets helter som vi finner rundt om i de strevsomme hjemmene — vi kan oppleve hjem, hvor kvinnen i huset mistet forsørgeren mens barna var små og hun har maktet å greie alle brasene alene, både hjemmets styr og stell, alt arbeidet og møien, slitet og slepet og fått barna sine frem i verden i gode stillinger, skapt gode samfundsborgere av barna. Samfundshelter — de trygge, solide hjørnestener.

Heltedyrkelsen er gammel på vår klode, kappestriden holdes vedlike ikke bare innen sportens verden hvor det går på helsen løs for å klare et løp på en tiendedel mindre enn konkurrenten. Vi minnes Maratonløperen fra Hellas — mannen med den hellige ild — han var berømt i godtfolks øine. Når heltedyrkelsen ikke overdrives, ikke blir karikatur er den av det gode. Vi trenger noen å se op til, vi må ha forbilleder — vi kan ikke alle være helter, stå i teten. Noen baner veiene vi skal gå, noen er stifinnere, merker kartets hvite flekker slik som våre polarfarere *har* gjort det og fortsetter med å gjøre det sydpå med luftbilleder. En pennehelt fra Karl Johan mellom Universitetet og Grand skrev for en tid siden noe godt sludder om Roald Amundsen og ynket ham fordi han hadde

Til venstre billedhugger Carl E. Paulsen og marinekaptein E. Røren.

dratt op til polartraktene for å fryse — samtidig beundret pennehelten og polarfareren for sikkerhets skyld. Naturligvis drog ikke Amundsen op for å fryse men for å utvide vårt kjennskap til den kloden vi bebor, for å trå de utrådte stier, og i ham samlet sig jo også alle de egenskaper som enhver nordmann setter høiest — pågangsmot, uforferdethet, uselviskhet i oppgaven. Han blev vår barndoms og manndoms helt fordi hans personlige mot var så overveldende — både i polarisens skrugarer i kamp med isbjørn og under presset av de økonomiske skrugarer. Et liv i opofrelse og savn — en fører blandt menn, en handlingens mann — en helt!

Og som herren er så følger og hans svenner. Omkring dette vårt kjære navn — symbolet på kraften og viljen — samledes mange av våre beste sønner, menn som fulgte ham trofast i liv som i død. En stilling for sig inntar Oscar Wisting, som i 16 samfulle år fulgte Amundsen i onde som gode dager — ikke minst i de onde da en utakknemlig verden delvis slo hånden av vår polarfarer og forbitret tilværelsen for ham. Lite ante sikkert Oscar Wisting i 1907 da han var med på å hylde Amundsen nede på Horten med et fakkeltog efter «Gjøa»-ferden at han skulde bli polarfarerens mest betrodde mann. Lunt og hyggelig forteller Wisting selv i boken sin «16 år med Roald Amundsen» hvordan det første møte med Amundsen artet sig. Wisting hadde vært sammen med Amundsen og Prestrud

på noen drageprøver, og disse var ferdige da de drog tilbake til verftet. Wisting sakket av for å gå tilbake til arbeidet. Fullt så lett gikk det heldigvis ikke, bemerket Wisting, for Amundsen sakket også av og idet han kom op på siden av ham, klappet han Wisting vennlig på skulderen og sa: «De får nok være med mig nordover, De!» Ikke et øieblikk i de 16 år jeg fulgte Amundsen, har jeg hatt grunn til å angre på min beslutning om å følge ham, skriver Wisting, som var en uhyre beskjedne mann. Han kom naturligvis meget til å leve i skyggen av sin chef — for meget kan vi godt si. Alltid i samtaler med Wisting og i hans bok finner vi den ærefrykt han omfattet chefen med — han het gjerne chefen, men ærefrykten var også paret med en hengivenhet og opofrelse man bare finner blandt rendyrkede menn. Det var aldri tale om personlig vinning, fra Wistings side — han hører til idealistenes rekke, de som ofrer sig for idéen, opgaven. Det skulde sannelig ikke være de 80 kroner måneden som skulde lokke en mann til ferden mot Sydpolen med alt dens slit og møie og besvær, lidelser og savn. Med glede i hjertet og sinnet følger han sin chef og venn, i tykt som i tynt — hans tette, faste skikkelse som gav enhver en sikker trygghetsfølelse står alltid for oss. En 100-procents sjømann, som aldri var for stor til å utføre en liten ting, en som holdt sig godt unda når æren og rosen og all hederen dukket op. — Snakk med chefen, sa gjerne Wisting, når det gjaldt noe. Det må De spørre chefen om. Wisting kunde nok svart på spørsmålet, men chefen skulde ha ledelsen — orden i sakene. Det var ingen tilfeldighet at Amundsen valgte Wisting til følgesvenn mot syd sammen med de tre andre. Wisting eide nettop den seige utholdenhet, kjærligheten til opgaven, troen på at målet skulde nåes. Nevenyttig og dyktig på utallige felter, om det gjaldt å surre en slede, stelle bikkjene, greie sjømannskapet, koke julegrøt av knuste

kjekssmuler og pølsemat, operere og trekke ut tenner eller bake fødselsdagskake — alt dette og meget mer hørte til Wistings polar-repertoar, en uvurderlig mann, påpasselig og dertil i besiddelse av en sinnets likevekt som gjorde ham til den fødte ekspedisjonsmann.

Det går en varm strøm av beundring gjennom Wistings skildringer i hans bok om samarbeidet med Amundsen. Vi kan bare nevne et avsnitt som det han har skrevet om flaggplantingen på Sydpolen da Amundsen hadde funnet ut — som riktig var — at alle som hadde vært med på slitet også skulde nyte seierens triumf og være med på å plante flagget på polpunktet.

Wistings kjærlighet til dyrene kommer ofte tydelig frem. Under «Maud»-turen er et par mann på sledetur og de skal slå leir — det er ikke så farlig med dem selv, nei bikkjene først og fremst.

Sorger og gleder deler Wisting med sin chef og venn. Som det rike mennesket han var, skjærer det ham i hjertet da han hører Amundsen er slått konkurs og det ligger ikke liten bitterhet i de ord han ledsager denne nyheten med i sin bok.

Den som fulgte Wisting på hans ferd kunde også oppleve at den hellige vrede vellet op i ham. Jeg minnes ham vel dengang «Fram» kom inn til Oslo for å legge op for godt. Noen landkrabber skulde greie med trossene i land og var ubeskrivelig klossete. Det tordnet og lynte fra bakken, hvor vikingen Wisting regjerte. Det tilkommer en skikkelig mann å bli sinna av og til og Wisting var det med god grunn. Han bad folkene nokså høilytt om å holde sig unda — vi skal greie det *sjæl*, skrek han ned til dem. Landkrabbene blev målløse. Det hendte Wisting kunde gjøre folk målløse på andre måter også. Under opriggingen av «Fram» klatret han lettere enn noen matros til topps og hang oppe i riggen til tross forat årene var begynt å falle på og hans hjerte ikke var så sterkt. Wisting var trofastere

enn noen annen. Da Nobile vilde vise verden at han skulde makte å fly alene over Polen henvendte han sig til Wisting og bød ham gull og grønne skoger for å få ham med. Wisting svarte nei, ikke én, men mange ganger. — Hvad tror De kaptein Amundsen vil si, hvis jeg blir med, var hans svar. Sommeren 1928 da «Italia» forulykket skulde Byrd sydpå og ønsket også å få med Wisting — gav ham et glimrende og løkkende tilbud, men Wisting svarte: — Først må jeg gjøre alt hvad jeg kan for å finne min kamerat Amundsen og hans folk. Og han drog avsted. «Med døden i hjertet,» sier Wisting, «deltok jeg i eftersøkningene.» Han søkte og lette, inntil høst-stormene satte inn og polarbaksen truet med å gjøre det av med «Veslekari» og folkene ombord. «Alt var forgjeves, og dypt bedrøvet måtte vi gi op og vende hjem. Han har funnet heldedøden der oppe — en død som var ham fullt verdig. Han gav sitt liv, og han gav det med glede, det vet jeg,» skriver Wisting. «Storsinnet levde han, og storsinnet var hans siste handling. Nu hviler han i fred der oppe i isen. Ishavet, som han elsket, har tatt ham i sin favn, og hele det store øde vil til evig tid gi gjenklang når hans navn nevnes.»

FANGST OG FISKE I VÅRE POLARE

FARVANN

AV THOR IVERSEN

Som kjent har Norge betydelige interesser i de polare farvann. Det gjelder både de i nord og de i syd, men jeg skal bare holde mig til de nordlige farvann som jeg kjenner ved selvsyn.

Allerede i 1600-årene har ishavsfangst vært drevet fra Syd-Norge: Det var i den tid da veldige flåter utnyttet grønlandshvalen ved Spitsbergen og langs drivisen ved Grønland. Det var riktignok utenlandske fartøier som hovedsakelig drev denne fangst, men også våre sørlandsbyer og især Bergen sendte fangstfartøier ut år om annet inntil krigsårene begynte i 1807. I det år ophørte ishavsfangsten fra Syd-Norge, men omtrent samtidig begynte Nord-Norge å drive selfangst.

Fra Syd-Norge blev det ikke drevet fangst i hele 40 år inntil Svend *Foyn* fra Tønsberg gjenoptok den, men fra da av har ishavsfangsten spilt en stor rolle for Norge, og vi kan si at fra 1880-årene har norske fangstfolk praktisk talt vært enerådende i de polare farvann — ved Grønland, Spitsbergen og i Barentshavet — inntil årene efter krigen.

I «Vesterisen» — det vil si drivisen langs Grønlands østkyst — har store flåter av norske skib holdt til for å fange sel. Tidlig om våren — i slutten av mars — har de søkt drivisen ved Jan Mayen eller «Jan Mayenfeltet» — som det kalles — for å fange grønlandssel og klappmyss i yngletiden. Det er den såkalte «ungselfangst» og senere har de fanget de eldre dyr av grønlandssel. Om sommeren — i

Kaptein Thor Iversen, ekspedisjonsskipet «Solveig I» sommeren 1938 og magister Einar Kofoed.

juni—juli — har fangstflåten søkt sydover til Danmarkstredet for å fange voksne dyr av klappmyss.

I et halvt hundre år inntil 1927 har norske skib drevet bottlenosefangst utfor Island, Jan Mayen og enda lenger nord, dels kombinert med selfangst og dels som en selvstendig fangst. I nittiårene var denne fangst på sitt høieste med op til 65 bottlenosefangere i virksomhet.

I det farvann vi kaller «Østerisen», det vil si drivisen i Svalbardsområdet og i Barentshavet for øvrig har mest nordnorske fangstmenn holdt til. De har drevet fangst efter alle slags dyr, hvalross, storkobb, grønlandssel, hvitfisk og isbjørn. Og i henimot halvannet hundre år har de også drevet vinterfangst efter rev og bjørn på Spitsbergen og på de omliggende øyer som hører til Svalbardsområdet. I de siste 30 år er vinterfangst også blitt drevet av nordmenn på Øst-Grønland.

Da hvalloven kom i 1903 og forbød fangst av storhval fra landstasjoner i Finnmark og ellers på kysten, søkte hvalfangerne til Bjørnøya og Spitsbergen, hvor de drev fangsten videre, dels fra landstasjoner og dels med flytende kokerier. Fangsten fra landstasjoner ophørte efter noen år, men 2—3 flytende kokerier har hvert år senere holdt til i farvannet ved Grønland, Jan Mayen eller i Svalbardområdet.

Den viktigste fangst har vært og er fremdeles fangsten av de to selarter, grønlandsselen og klappmyssen.

Vi kjenner for tiden bare 3 store ynglefelter for sel, nemlig *drivisen ved Newfoundland* hvor grønlandssel især og litt klappmyss yngler i første dager av mars.

Jan Mayen-feltet hvor grønlandssel og klappmyss yngler i siste dager av mars og begynnelsen av april.

Hvitehavsfeltet hvor utelukkende grønlandssel yngler i begynnelsen av mars.

Ved Newfoundland har newfoundlanderne selv drevet fangst på grønlandssel og klappmyss om våren utfor sine egne kyster siden året 1800, og denne fangst har i lange perioder av år vært meget rik. I de senere tider har fangsten vært betydelig mindre enn tidligere, men de enkelte fartøier kan også nu gjøre meget gode fangster.

Jan Mayenfeltet henhører under Vesterisen, hvor de norske selfangere har drevet vårfangst i så lange tider, og her har vi klappmyssfeltet i Danmarkstredet.

Hvitehavets munning har lenge vært kjent som yngleplass for grønlandssel, men de små nordnorske selfangere, som holdt til der, gikk ikke så tidlig hjemmefra om vinteren at de kunde få tak i de nyfødte ungene mens disse ennu hadde kostbar hvit pels. Deres fangst bestod derfor vesentlig av litt eldre og farvede unger.

I 1919 søkte et par Møre-skuter inn i Hvitehavets munning allerede i første dager av mars for å fange de nyfødte unger. Deres fangst blev så god at flere skuter både fra

Møre og Nord-Norge året etter søkte til Hvitehavets munning allerede i slutten av februar. Senere har denne tidlige ungselvangst årlig blitt drevet der.

Russland hadde visstnok enkelte småfartøier på ishavsfangst før krigen, men det er etter krigen Russland har fått en betydelig selfangstflåte. De har innkjøpt flere store isgående stålfartøier fra Newfoundland og driver også fangst med isbrytere og fly.

Den newfoundlandiske og russiske flåte består av store fartøier med stor besetning. Disse fartøier driver utelukkende fangst i hjemlige farvann hvor isen bare ligger om våren, altså bare vårfangst. Den norske flåte består av småfartøier med lite mannskap og de seiler til flere fjerne felter og driver fangst både om våren og utover sommeren. De norske fartøier er i almindelighet i den øvrige del av året beskjeftiget i en eller annen fiskeribedrift.

Vår flåte har vært betydelig større tidligere enn nå. Således var antallet i 1919 over 200 fartøier, mens det i år bare deltok 81.

Tilsammen fanger disse land årlig omkring $\frac{1}{2}$ million sel, hvorav Norge 40 pct., Newfoundland 35 pct. og Russland 25 pct.

Den norske fangst i Hvitehavets munning var i en rekke år meget stor, men i de senere år har fangsten her gått sterkt tilbake. Dette skyldes vesentlig de særs ugunstige vær- og isforhold i den del av Hvitehavets munning hvor norske konsesjonsfartøier har anledning til å fangste. Disse år har hatt milde vintrer og selmassene har måttet søke langt innenfor konsesjongrensen for å finne passende is til å kaste sine unger på. Det blir jo kostbart å gjøre bomtur her år etter år når avgiften i alle tilfelle må betales. Dette er grunnen til at vår selfangstflåte har minket der og istedet søkt til Jan Mayenfeltet om våren.

De senere års nedslående fangstutbytte i Østerisen sam-

Ruse for fangst av rør eller røir i elvemunningen. Dronning Mariæ dal på Grønland.

men med frykten for at hele flåten ikke vil få plass nok på Jan Mayenfeltet, har blandt våre fangstfolk skapt stor interesse for å søke efter sel i andre farvann enn de som hittil er blitt benyttet.

Våren 1937 deltok et større nyutrustet norsk fartøi i selfangsten ved Newfoundland. Dette fartøi kom visstnok for sent avsted og forsøket blev mislykket. Den største interesse samler sig dog om å forsøke fangst i helt nye og ukjente farvann, hvor det kan tenkes at grønlandssel eller klappmyss kaster sine unger om våren. Hvis vi kan finne et helt nytt ynglefelt for sel, vil dette ikke alene ha stor praktisk betydning, men også være av stor biologisk interesse.

Et havstrøk som synes å ha slike muligheter er farvannet utfor Hudsonstredet. Denne antagelse støtter sig på forskjellige gamle optegnelser og likeledes på uttalelser fra menn som har studert selen ved Newfoundland.

I forhold til ishavsfangsten har fiskeriet i de polare farvann spilt en ubetydelig rolle inntil de seneste år.

Håkjerring er for lang tid tilbake blitt fisket for leverens skyld av småfartøier fra Nord-Norge. Fisket blev drevet i farvannet utfor Nord-Norge og nordover til Bjørnøya og utfor vestsiden av Spitsbergen. Fartøiene blev ankret op og fisket blev drevet med snører på omkring et par hundre favners dyp. Deltagelsen i dette håkjerringfiske har vært ujevnt.

De selfangere som driver klappmyssfangst i Danmarkstredet om sommeren har siden 1927 optatt håkjerringfisket med liner for å komplettere sin fangst av fett, og nu driver et snes av disse selfangere kombinert klappmyssfangst og håkjerringfiske. Farvannet Norge—Spitsbergen blir nu for tiden utnyttet av et halvt snes fiskedampere som driver håkjerringfiske med liner fra våren til høsten.

I Vest-Spitsbergens fjorder blev det i en periode av 10 år fra 1873 til 82 drevet et betydelig torskefiske. Fisket blev drevet fra små robåter med håndsnøre på ganske grunt vann. Det var norske jakter og galeaser som seilte der op om sommeren.

Hvis man spør hvorfor fiskeri tidligere ikke er blitt drevet på de store havbanker ved Bjørnøya, Spitsbergen og omliggende øyer, som vi nå kaller for Svalbardområdet, så er det flere grunner for det.

Farvannet ligger jo meget fjernt fra alle bebodde land. Norge ligger nærmest, men for å utnytte så fjerne farvann måtte vi ha hatt tilstrekkelig mange havgående fiskefartøier, og det har vi ikke hatt før i årene efter århundreskiftet.

Russland som også ligger naturlig til for å utnytte fiskemengden i de polare farvann, var tidligere enda dårligere stilt enn Norge med hensyn til havgående fiskefartøier.

Nordsjølandene hadde tidligst utviklet sin havfiskeflåte og det var tyskerne som først viste interesse for fiskeforholdene ved Bjørnøya og Spitsbergen. I 1898 og 99 drev de undersøkelser ved Spitsbergen og praktisk fiske med

Liner settes med «linekaster».

liner og trål på Bjørnøybanken, men resultatet blev mislykket og videre fiske her blev helt opgitt. I 1905 besøkte atter tyske trålere Barentshavet, men valgte da som fiskefelt farvannet utfor Murmankysten og Hvitehavets munning. Forsøket gav godt resultat, og allerede samme år blev dette farvann besøkt av mange tyske og britiske trålere, som senere i stadig økende antall har utnyttet Barentshavet. Året 1905 er således blitt et merkeår i fiskerienes historie.

Norske undersøkelser og fiskeforsøk blev drevet i 1901 og i noen av årene inntil 1914 på bankene ved Bjørnøya.

Vårt havgående undersøkelsesfartøi «Michael Sars» overgikk i 1914 til Marinen, som fremdeles disponerer over dette skib. Under krigen og i etterkrigsårene hvilte alt undersøkelsesarbeid på havet inntil 1923. Fra den tid av har vi nesten hvert år drevet fiskeriundersøkelser i de polare farvann.

Magister Einar *Koefoed* har deltatt på de fleste tokter som zoolog, og vi har derved kunnet innsamle et rikt materiale av biologisk interesse ombord i våre leiede fartøier.

Det farvann som er blitt undersøkt mest er farvannet rundt Bjørnøya og vest av Spitsbergen. Men også i den øvrige del av Barentshavet har vi fartet omkring. Vi har også drevet undersøkelser ved Jan Mayen og utfor Sydøst-Grønland.

I de første av årene blev undersøkelsene drevet med ganske små motorkuttere bygget for ishavsfangst. Disse undersøkelser var av mere orienterende art og vi flakket da også vidt omkring i hele det tilkommelige farvann i Svalbard-området og i Barentshavet helt op til Frans Josef Land. Fiskeforholdene der nord var jo dengang ukjente. Med hensyn til dybdeforholdene på havbankene var disse meget lite kjent. Fjordene og de nærmeste kyststrøk av Vestspitsbergen var allerede bra oploddet, takket være tidligere norske ekspedisjoner under ledelse av major Gunnar *Isachsen* og dosent Adolf *Hoel*, som også hadde utført en del oseanografiske arbeider i Svalbardfarvannets vestlige del.

Allerede i de første år av våre undersøkelser fant vi at det ikke var håpløst å finne større fiskeforekomster på dypt vann i dette nordlige farvann i sommertiden. Vi fant således allerede i 1923 vest og nord av Spitsbergen spredt forekomst av de fleste fiskearter som forekommer utfor Finnmark. Ved Hopen fant vi i august måned meget rik forekomst av torsk som fråtset i lodde.

I 1925 var mengden av torsk og hyse ute på bankene vest av Spitsbergen ganske stor, og vi fikk også fisk inne i fjordene.

Samme år fant vi for første gang rik og drivverdig mengde torsk ved Bjørnøya og likeså det følgende år. Fra den tid begynte praktisk fiskeribedrift i dette farvann og først av nordmenn. Litt senere søkte også utenlandske trålere dit, og Bjørnøybankene blev et sterkt søkt og viktig fiskefelt.

Til Bjørnøybankene henregnes også hele bankpartiet nordover til Storfjorddypet og Hopen.

På havbankene vest av Spitsbergen fant vi på eftersommeren 1930 meget rik og drivverdig forekomst av torsk, og året etter var forekomsten av torsk stor på bankkanten i juni måned. Vi fisket kloss ved driviskanten som strakte sig langt vestover i det år. I det såkalte polarår 1932—33 foretok vi undersøkelser med en leid damptråler i vintertiden desember—mars. Vi fikk da stor fangst av torsk på liner utfor Isfjorden på Spitsbergen så sent som 15. desember.

Våre fangstresultater under toktene er blitt utførlig telegrafert hjem, og de interesserte fiskere i Norge er derved alltid blitt holdt à jour.

For å orientere fiskerne har jeg i årenes løp utarbeidet en del kartskisser over dybdeforholdene i flere havstrøk. Disse kartskisser er blitt utdelt til interesserte fiskere. På Bjørnøybanken og bankene på vestsiden av Spitsbergen har Svalbardkontoret senere foretatt inngående lodninger og utgitt sjøkart.

Noen praktisk fiskeribedrift på de fjerne banker utfor Spitsbergens vestside kom dog ikke i stand før 1934.

Disse nordlige havstrøk ligger i periferien av hvor fisken går. Fiskeforekomsten er variabel fordi fisken her er på næringsvandring, og der forekommer derfor hurtige forskyvninger fra et sted til et annet. Dette er en av de vanskeligheter som fiskerne har under sitt virke her.

En annen vanskelighet har de også med drivisen. Denne kan i kortere eller lengere tid om sommeren dekke over store deler av fiskebankene og derved umuliggjøre lønnsom drift.

Vi har nu i en periode av år hatt ganske gode isforhold for fiskeri, men i 1929 hadde vi et sterkt isår, som gjorde

størstedelen av bankene utfor Spitsbergen utilgjengelige, og ved Bjørnøya var forholdene også meget vanskelige i det år.

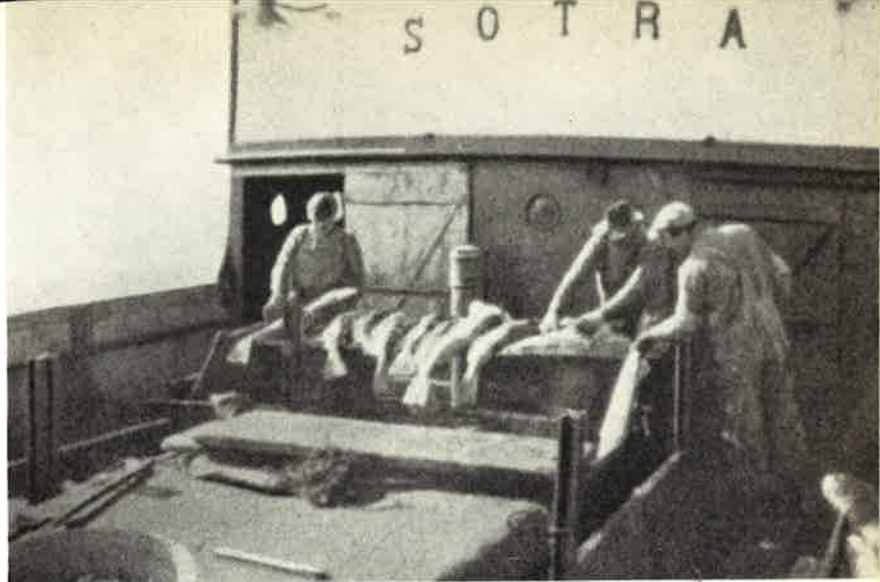
Efter våre undersøkelser forekommer ikke de almindelige fiskesorter som hyse, torsk og kveite på banker som har minusvann ved bunnen. Men iallfall for torskens vedkommende har vi kunnet gjøre store fangster hvor bunntemperaturen har vært ned til $\frac{1}{2}$ varmegrad og hvor de midtre vannlag har hatt temperaturer ned til -1.8° .

Ved Jan Mayen drev vi undersøkelser og fiskeforsøk i august 1930 og 1931. Her hadde professor Johan Hjort med «Michael Sars» foretatt fiskeforsøk på samme årstid i året 1900. Men dengang fantes det ikke spor av fisk fordi banken var fullstendig dekket av minusvann. I de år vi drev fiskeforsøk var banken derimot dekket av varmt vann, og vi fikk da også bra med torsk, både ute på banken og på grunt vann nær land. Av fisk fikk vi foruten torsk enkelte steinbit og en del håkjerring. Stor sild forekom også jevnt.

Imidlertid er Jan Mayen-banken liten i utstrekning og vi fant forekomsten av torsk og sild ikke å være stor nok for praktisk utnyttelse i dette fjerne og for øvrig nokså vanskelige farvann.

Torsken ved Jan Mayen viser sig å høre til den islandske torskestamme, idet flere av de torsk vi merket der er gjenfanget ved Island. Silden derimot må antas å tilhøre den norske sildestamme.

I farvannet Danmarkstredet og utfor Sydøst-Grønland er undersøkelser blitt drevet i årene 1931—33. I det siste år hadde vi et skib som blev forsynt med ekkolodd, og da farvannet i det år var usedvanlig isfritt, fikk vi anledning til å foreta en stor mengde lodninger og oseanografiske arbeider i havstrøk som tidligere var lite og for en stor del ikke kjent. På basis av disse loddskudd har jeg utarbeidet en kartskisse som viser dybdeforholdene, og

Fisken flekkes.

disse er i mange strøk helt forskjellige fra det billede man tidligere hadde dannet sig.

Utfor Angmagssalik traff vi veldige stimer av torsk som fråtset i små uerunger ganske nær overflaten. Ofte kunde vi se torsken svømme mellem isflakene. For øvrig fisket vi også ganske godt med torsk på liner på 100—250 favners dyp så vel i Danmarkstredet som sydover til henimot Kapp Farvel. Også brosme forekom tallrik, men det var særlig kveiten som fanget vår interesse. Kveite forekom så å si overalt, men best på Stredebankens avhell mot Atlanterhavet og på kanten av den undersjøiske rygg — Heimlandsryggen. Denne forekomst av kveite blev senere gjenstand for praktisk utnyttelse av norske fiskere.

Av andre fiskesorter forekom steinbit og uer jevnt, og sei sparsomt. Sild traff vi bare i den østre del av Danmarkstredet. De fiskesorter som vi savnet helt var hyse og almindelig lange.

Vi «merket» her flere steder store kveiter, hvorav 1 er gjenfanget året efter på presis samme sted. Av de torsk vi merket utfor Angmagssalik blev 8 gjenfanget ved Island.

Også i Svalbardområdet har vi i årenes løp merket torsk og kveite. Særlig interessant er det at kveite har vandret fra Bjørnøya til Norge.

Russerne har merket torsk langt øst i Barentshavet ved Novaja Semlja og disse er blitt gjenfanget i Lofoten. Torsk merket i Møre er blitt gjenfanget mellom Bjørnøya og Spitsbergen og merking har også vist at torsken vandrer fra Norge til Murmankysten.

Allerede i 1878 fremsatte professor Ossian Sars den hypotese at torsken i disse nordlige farvann tilhørte den norske torskestamme, og at så er tilfelle har merkeforsøkene fastslått. De store og viktige gyteplasser for torsk fra Barentshavet og Svalbardområdet finner vi alle ved Norges kyst. Vi fant riktignok på Bjørnøybanken våren 1930 gytende torsk og hyse. Samtidig fant vi både torsk- og hyseegg i de øverste vannlag, men jeg går ut fra at en slik gytning ikke forekommer hvert år, og at den iallfall er av meget liten betydning.

Små ungfisk av torsk og hyse forekommer i store mengder overalt i Barentshavet og i Svalbardområdet hvor temperaturene er høie nok. Vi finner dem i torskemaver og får dem i finmaskede trålredskaper. Men i en og samme lokalitet kan mengden av disse småfisk veksle sterkt fra år til annet.

Kveite har vi fått langs hele Spitsbergens vestsida. Men det har vesentlig vært småkveite, og mengden har ikke vært stor. Ved Bjørnøya derimot var forekomsten av kveite i de første år rik, men har senere avtatt meget sterkt. I 1928 var således den norske fangst av kveite 1 300 tonn og i 1937 bare 100.

Foruten kveite, torsk og hyse forekommer de 3 sorter steinbit almindelig ved Bjørnøya og Spitsbergen. Både uer og sei kan til enkelte tider forekomme i store stimer. Brosme er det i det hele tatt meget lite av og lange mangler helt.

Likeledes forekommer ikke gullflyndre eller rødspette, men derimot leirflyndre som det ofte er meget av.

Sild forekommer både ved Bjørnøya og Spitsbergen og dette er en stor sild som tilhører den norske sildestamme. Især i de senere år har vi ofte kunnet se stimer av sild ute på havbankene, men den synes å gå mere spredt enn i andre farvann og er meget vanskelig å få tak i.

Dypvannsreker av samme slags som vi får i våre fjorder fant vi i Grønnefjorden på Spitsbergen allerede i 1924. Her kunde vi i en times trekk med reke-trålen fange 1—2 hl. reker. I de seneste år derimot har det ikke lykket å få fangster av betydning i Grønnefjorden, men under forsøk med reke-trål i de dype partier av Isfjorden, Kongsfjorden og i dyphøler med mudderbunn ute på bankene har vi kunnet gjøre store rekefangster.

Disse dyphøler viste sig å være opholdssted også for yngel av blåkveite som vi fikk mange av i reke-trålen.

I 1934 begynte praktisk fiskeribedrift på bankene vest av Spitsbergen. Det var noen små norske motorkuttere som flyttet dit op fra Bjørnøybanken fordi fisket der var smått. Disse kuttere fikk godt med torsk på sine liner, og da torsken tidlig på sommeren også seg op på grunnbankene nær land blev fiskeriet drevet her med håndsnøre med godt utbytte.

Dette fiskeri på grunt vann nær land vakte stor oppmerksomhet blandt våre fiskere i Nord-Norge og spørsmålet om å drive fiske der med små fartøier blev ivrig diskutert. Resultatet av diskusjonen blev — kort sagt — at det blev gitt statsstøtte til et halvt hundre små motorkuttere som drev fiskeri der oppe i 1935. Disse kuttere var knyttet til i alt 8 moderskib.

Dessuten blev en fiskeristasjon opprettet på land. Her kunde andre fiskefartøier få kjøpe salt, olje og andre for-

nødenheter, og de kunde få anledning til å tilberede sin fangst og legge den op i hus på land.

Det var meget godt om torsk i 1935, og foruten de statsstøttede fartøier deltok en betydelig flåte, antagelig et hundre større og mindre fartøier. De drev sitt linefiske på samme måte som på Bjørnøybanken og saltet hele sin fangst efter hvert på sjøen. Mange av disse fartøier seilte hjem med full last. De søkklastede småskøitene hadde det ofte ikke godt over havet. De var for små til slike langturer.

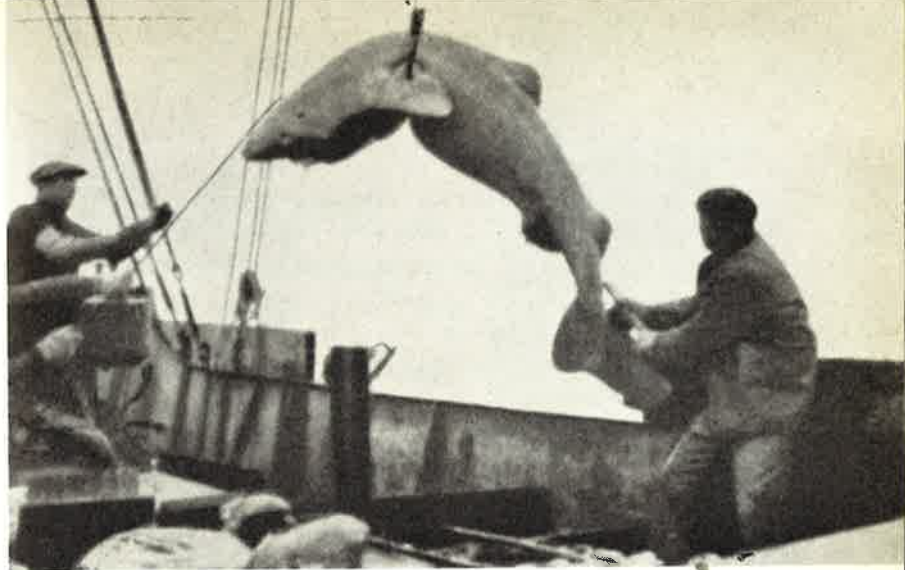
Under våre tidligere undersøkelser i dette farvann hadde vi fått et sterkt inntrykk av de varierende forhold her nord, og inntrykk av vanskelighetene ved å drive praktisk fiskeri her. Ved det praktiske fiskeri som blev drevet her i 1934 og 1935 fikk fiskerne selv erfaringer og forståelse av vanskelighetene. Ytterligere erfaringer om vanskelighetene fikk de også året efter da fiskeriet med liner blev helt mislykket.

Det eiendommelige forhold i 1936 og 1937 var at der fantes bra med torsk, men den vilde ikke ta agnet på linene. Det hadde vi mange eksempler på.

I 1936 besøkte for første gang store fiskekuttere fra Færøylene bankene ved Spitsbergen. Det var i alt omkring et halvt hundre som deltok i fisket med håndsnøre. Torsken stod dypt og måtte søkes på omkring 100 favner og enda dypere. De færøiske fiskere har fartøier og redskaper så de kan fiske med snøre på så dypt vann, mens de norske fiskere vesentlig på grunn av fartøienes bygning og utstyr bare kan fiske fordelaktig med snøre på mindre dybder.

I 1936 besøkte for første gang norske damptrålere Spitsbergens banker. De fikk også store fangster av torsk i sin trål, mens vi samtidig ingen fisk fikk på våre liner.

Sommeren 1937 var antallet av færøiske snørefiskere mindre enn i 1936, men alle våre 8 norske og et par færøiske damptrålere drev fiskeri ved Spitsbergen fra tidlig om som-

Håkjerring.

meren helt ut i november. Da det led ut på høsten kom også en større flåte utenlandske trålere dit.

Alle våre damptrålere har hatt et utmerket utbytte i 1937 til tross for at den norske trålerlov ikke gir dem anledning til å nyttiggjøre fangsten på beste måte. De har tilsammen fisket 14 000 tonn sløiet torsk til en verdi av 2¹/₂ million kroner, hvorav i Svalbardområdet alene ca. 60 pct.

Som jeg allerede har nevnt før spilte fiskeriet tidligere en ubetydelig rolle i forhold til ishavsfangsten. I de senere år har fiskeribedriften tatt sig op i de polare farvann og i 1937 gav fiskeriet et likeså stort utbytte som ishavsfangsten. Begge disse virksomheter gav tilsammen 5,8 mill. kroner hvorav fiskeriet 2,9 mill. kroner.

Utbyttet av de forskjellige slags fiskerier fordelte sig således:

Trålfisket i Svalbardområdet	48 %
Linefisket i Svalbardområdet	24 %
Håkjerringfisket i Svalbardområdet og ved Grønland	17 %
Linefisket utfor Vest-Grønland	11 %

Fisket med trål har jo vakt stor oppmerksomhet hos oss i de senere år og det med god grunn. Det gir oss noe å tenke på at norske fiskere inntil trålerne kom i 1905 fisket 95 pct. av all den fangede fisk i Barentshavet og Svalbardområdet, mens stillingen i 1934 var den at vi da fisket bare 24 pct. De øvrige 76 pct. blev tatt av russiske, engelske, tyske og til dels franske og spanske trålere.

Trålen som slepes som en pose langs bunnen hører blandt de mest effektive fiskeredskaper og egner sig især til havfiske, fordi den også kan brukes selv i temmelig stormfullt vær og så å si på alle dyp.

De fartøier som brukes er store og sjødyktige med kraftige maskiner og kan trosse nesten all slags vær. De er alle forsynt med trådløs telegraf og telefon, peileapparat og ekkolodd. Ved hjelp av ekkoloddet kan de slepe sin trål presis i det dyp de ønsker, og bare det er av uhyre stor betydning.

De kan holde sig underrettet om hverandres fangst. Således har alle de norske trålere avtalt sig imellem å holde telefonstasjonen ombord åpen på et bestemt klokkeslett hver 4de time døgnet rundt. De blir derved orientert om fiskeforekomsten på flere steder og kan hurtig skifte til en bedre fangstplass.

Det er lett å forstå at trålerne med alle sine nye og moderne hjelpemidler nu meget lettere enn før til stadighet kan finne fisk, og deres bedrift blir derved så meget mindre hasardiøs.

Likegyldig hvilken mening man ellers kan ha om trålfisket, så er det ingen tvil om at moderne utstyrte trålere har de beste betingelser for å utnytte fiskemengden ute på havbankene, og kanskje især bankene i Barentshavet og i Svalbardområdet. Dette har da russerne innsett og derfor anskaffet en stor flåte av effektive trålere i de siste år.

ISHAVSMENTALITET

AV JOHN GIÆVER

Det hendte borte i Vesterisen forleden vår. Etter 14—15 timers uavbrutt kjøring ute på isen med dreping, flåing og sleping av klappmyss-skinne, skulde vi ombord til kvelds.

Det var bra mørkt. Annenskytteren på «Polarbjørn», Myklebust, er en tung kar. Og ny-isen var mere enn skrøpelig mange steder. Skuta gikk ennu omkring og tok inn skinn-dyngene. Den brukte lyskaster. Det gjaldt for oss å ta oppstilling og jumpe op etter de blod-isete sidene mens skuta seg forbi. Vi stod en del karer på noe løs blåis da «Polarbjørn» kom. Og vi entret ombord som best vi kunde. Men skuta kom hurtig og blåisen brast under Myklebust. Han datt på magen, og flaket han lå på blev bikket rundt. Slik at han langsomt, men uhjelpelig gled ned med det og til slutt havnet under det. Han kunde blitt knust, eller presset inn under fastisen, eller under skuta. Men nu vilde tilfellet at skuta presset mølje mellom flakene akkurat der. Og midt i mølja blev Myklebust *skrudd* op igjen.

Nu skulde man jo tro at en slik mirakuløs redning måtte gjøre et visst inntrykk?

Der blev overhodet ikke talt om det. Mannen hadde fått sig «ei bløite». Og hvem undgår vel det på ishavet?

*

Jeg for der og flådde og slepte skinn i lag med de andre gutta. Skytterne gikk foran og skjød ned dyrene.

Så kom jeg til en skadeskutt klappmyss-hun som lå der med en unge. At den var levende, det så jeg jo. Men den lå nokså rolig, og kulen hadde råket den litt høit i nakken. Hakkapik til å slå med hadde jeg ikke. Den hadde jeg brukket i en nærkamp litt før. Og grønn som jeg var, mente jeg at det vel måtte la sig gjøre å få livet av beistet med kniven.

Det lot sig ikke gjøre.

Tvert imot, dyret levnet kvasst til og slengte sig mot mig. Jeg stod i sne nesten til knes, og isen under sneen var glatt og knultret. Det var ingen lett sak å komme sig unda. Ikke var det tid til å snu sig og springe heller. Bare en ting lot sig gjøre: Å slå beistet over nesen med knivstålet. Og så kave baklengs så fort som gummistøvlene vilde følge.

Nu har jeg oplevd et og annet i Arktis, men aldri har jeg sett noe så uhyggelig som det brede, glisende gapet med de flate, gule hestetennene. Gang efter gang klappet det sammen like inntil kroppen min. Og jeg hadde jo hørt om den karen som for et par år siden fikk hele underlivet revet ut av en slik kjeft.

På flakene rundt om stanset gutta med flåingen. Ikke for å styrte til og hjelpe mig, men for rett å nyte skuespillet. De brølte av latter.

Stort nærmere lemlestelse har likevel ingen av dem vært. Men de fleste av dem har vært like nær.

Nu efterpå er jeg tilbøielig til likesom å være litt glad for at de lot mig slåss alene. Og jeg er kommet så vidt, at jeg under tvil kan medgi en aldri så svak mulighet for at jeg kanskje kunde være ørlite komisk ved hin anledning. Men likevel da!

Førstereis-gutten Laurits var 14 år. En kveld kom han akterut og vilde snakke med kapteinen. Han hadde fått en diger byld i nakken etter å ha vært med på å spyle en spekk-tank med noe kjemisk djevlels-makt. Bylden var god og øm den, og Marø undersøkte den.

En slik undersøkelse består vesentlig i å klemme på svul-len for å konstatere «om det gjør ondt». Noe skal jo gjøres. Og Marø klemte.

«Det gjør *ikke* ondt,» sa Marø.

«Neivell!» svarte Laurits. Og tårene skvatt horisontalt ut av de trassige gutteøinene.

Et plaster, leukoplast, blev klint over.

Neste kvelden hadde Marø lagt sig da småen kom for å «skifte pakning». Han hadde vel utsatt torturen i lengste laget. Jeg vasket plastret vekk med bensin, og behandlet ham ut fra egne smertefulle erfaringer. Så forsiktig som mulig.

«Gjorde det ondt?» spurte jeg.

Han så på mig med stiv nakke og ung hån.

«Du blir aldri skipper!» sa gutten.

*

Vi festet i Tromsø. Det lar sig ikke nekte. Eftersom det er vidnefast. Dessverre.

Vi kom ombord klokken fem om morgenen og to timer senere blev vi purret for å spekke skinn.

Et mere grisete arbeide enn spekking finnes ikke. Middelaldersk renovasjonsuvesen inklusive. Alt flyter av sleipe og tran, — dekket, tauverk, rekker og luker, klærne og vi sjøl. Og det er tungt å baske med skinn som veier sine hundre kilo, tungt selv når en er kvil.

Det hele utviklet sig som en dagen derpå av de fullvoksne. Ja noe tilnærmelsesvis så forferdelig i den retning

kan overhodet ikke tenkes uten en slik natt med efterfølgende spekking.

Vel har jeg jo vært ute i høi sjø noen ganger. Og etterpå har jeg drukket øl. Men ombord i «Polarbjørn» lærte jeg noe nytt.

Gutta sleit som djevler. Best å henge i, sa de, så vi får *arbeid* svineriet ut av kroppen. Den dagen fikk jeg respekt for folkeslaget.

Det er usigelig hardt. Men det lar sig gjøre. Hvilket herved bekjentgjøres for slekt og venner.

Og midt under strevet kom sturten med en bøtte iskaldt vann. Satte den på storluken. Uten et smil. Skøier'n! Ikke én drakk derav. Det var tabu.

*

Vi var tre skuter i lag på turen over sjøen fra Vesterisen til Norge, «Vesle-Per», «Sælbarden» og «Polarbjørn».

Et overhendig vær fikk vi, og en sjø av de sjeldne. «Sælbarden» holdt på å bli brutt ned. Og en natt fikk «Vesle-Per» brukket inn babords rekke fra keisingen til foran luka. De satte op nødbluss der ombord, men vi lå en liten kvartmil fremom og så det ikke på grunn av bølgene.

Vel kommet inn til Tromsø blev skipperne intervjuet. Og dagen efter leste jeg i avisene der at vi hadde hatt en del ruskevær på overturen, og at «Vesle-Per» skulde reparere en mindre skade før den fortsatte til Kvitsjøen.

I Tromsø kunde man for øvrig fortelle oss om de «inne-frosne» fartøiene i Vesterisen. Vi hadde jo hele tiden visst om at fartøiene lå fast fordi der stod dønning på iskanten. Men her var hele byen opskaket. Som rimelig kunde være forresten.

Jeg skulde jo likesom være korrespondent for «Aftenposten» på den turen. Men her hadde jeg visst om disse

skutene i nærmere tre uker uten at det var falt mig inn å telegrafere sensasjonen hjem. Det måtte vel være noe temmelig nær en fallitt-erklæring?

«Penger spart for «Aftenposten»,» trøstet maskinist Sunde mig.

Senere har jeg tenkt på dette: Enn om ishavsfolket skulde gi sig til å telefonere hjem hver gang det hendte noe der oppe. Alle hånede ulykker, store og små, mange slags hendelser som avisene ellers gjerne spanderer utstyr på, kritiske situasjoner o. s. v. Det kom til å bli utrolig mange telegrammer. For noe hender støtt.

Men det er, som Sunde sier, daglig liv i Norden. Og folket selv vører det ikke stort. De vrir det komiske ut av enhver situasjon, er den enn temmelig broket. Og går det galt, så overlater de til andre å prate om det. Slik er nu engang ishavsmentaliteten.

MED RADIOTELEGRAFISTEN PÅ EKSPEDISJON

AV ARNE ØVERBYE

Våren 1931 fikk jeg en forespørsel om jeg vilde delta som radiomann ved Den Norske Grønlandsekspedisjon som skulde starte fra Ålesund med M/S «Polarbjørn» i juni samme år. — Til ekspedisjonen, som stod under ledelse av dosent Adolf *Hoel*, var knyttet flere videnskapsmenn, blandt disse astronomen Hans S. *Jelstrup*, som til sine astronomiske stedsbestemmelser trengte en radiooperatør, og da jeg syntes det hørtes interessant, slo jeg til på øieblikket. — Grønlandsokkupasjonen var dengang det daglige samtaleemne, og ekspedisjonen blev derfor omfattet med stor interesse. Pressen var representert med 3—4 journalister, og da vi således måtte gjøre regning med stor trafikk over «Polarbjørn»s radiostasjon, som jeg fikk i oppdrag å montere under et 8 dagers opphold i Ålesund, blev min venn Kaare W. *Tønnessen* også med som telegrafist. — Ved avreisen var da en liten 15 watts batterisender for 600—800 meters bølgeområde, en privat kortbølgesender, mottagerne og peileapparatet ferdig opsatt og testet. Egentlig var forhåpningene om en stabil radioforbindelse ikke store, den mikroskopiske energi og den lille antenneeffekt med lange avstander til de stasjoner vi skulde ha kontakt med var betenkelige. Mottagerne var heller ikke særlig å rope hurra for, konstruktivt sett var de ikke beregnet til skibsbruk. Men ved en nitid justering av apparatene oppnåddes efter-

Astronom Jelstrup og forfatteren på ekspedisjon.

hvert forbausende gode distanseforbindelser, i luftlinje op til 600 kvartmil, hvilket dengang måtte være litt av en rekord.

Under reisen til Jan Mayen, som tok vel 6 døgn, fikk vi merke hvad det vil si å være telegrafist på en fangstskute. Tønnessen og jeg ønsket nok mer enn én gang at vi kunde hatt et par ekstra armer for å holde oss fast, ikke bare oss selv, men alt vårt pargas, som vi i vår uerfarenhet ikke hadde festet og stuvet tilstrekkelig til dørk og skott. Det kan ikke legges skjul på at vi følte oss uvel, duften av exhaust fra skorstenen rett ved siden av lugaren, tranlukt fra tidligere fangst og en irriterende svovlsyredunst fra en knust glassakkumulator, som vi i vår ulykkelige forfatning ikke maktet å redde, var vektige årsaker. Men man kan venne sig til alt. Trekassen som dekket senderen knirket noe ganske forferdelig for hver overhaling, og forstyrret nattesøvnen, all oppfinnsomhet med å stoppe knirkingen var forgjeves, den skulde og måtte knirke, og slik knirket vi oss da frem til Jan, som på forhånd var radiopeilet på streken korrekt.

På reisen vestover fra Jan Mayen benyttet jeg anledningen til å prøve kortbølgesenderen under signaturet XLA₂K og opnådde forbindelser med en del engelske amatører. Lytteforholdene i Ishavet såvel som på Grønland er ualminnelig gode, aldri en forstyrrelse å høre. Det er betegnende at i Myggbukta kom således Lamberseter inn på høittaler midt på sommeren.

Trafikken over vår stasjon øket etter hvert som vi nærmet oss Myggbukta, vi fulgte pr. radio den spennende konkurranse mellom vår og den danske ekspedisjons muligheter for å slippe først ut av isbeltet som det år var vanskelig å forsere, og hadde hele døgnet en mengde telegrammer å ekspedere. — Mens vi lå der i isen og ventet, hadde vi en gang under en prekær is-situasjon en forespørsel av Hoel midt på natten om hvor lang tid vi skulde ha til å sette radioutstyret på isen, det blev svart en halv time. Nå, det blev heldigvis ikke noe av. —

Det var en vanskelig men uhyre interessant jobb å være operatør på «Polarbjørn», natt og dag var vi i aktivitet, journalistene var svære til å belaste våre batterier med lange messages. Jeg undret mig mangen gang over hvor de fikk alt «stoffet» fra. — Daglig hungret passasjerene efter nyheter hjemmefra, nåde den som ikke passet tiden for radiopressen fra Bergen, helst også dansk og svensk presse, og skibschefen, kommandørkaptein von *Krogh*, var ivrig på nøiaktig tidssignal til sine kronometre. Men vi hadde også våre pauser, særlig nød vi ventedagene i isen, herlig vær med bjørnejakt, håkjerringfiske og jakt efter sel, og aftenstemningen i salongen, hvor alt mellom himmel og jord blev berettet og debattert av en allsidig forsamling av ekspedisjonsdeltagere.

Omsider slapp «Polarbjørn» gjennom isbeltet, og det naturskjønne Eirik Raudes Land lå der badet i sol. Ankeret blev kastet ved Kap Herschel, hvor en del av oss

gikk i land for å bese oss og «strekke benene», og utpå natten seilte vi videre til Myggbukta, hvor da astronomen og jeg skulde settes i land. Det blev stort velkomstkaldas som skikk og bruk er der borte, og det varte og rakk før vi kunde komme i gang med de astronomiske observasjoner. — Hensikten med disse observasjoner var å få et nøiaktig stedsbestemt punkt som skulde benyttes til kartlegging året efter. Denne kartlegging foregikk som bekjent ved hjelp av luftfotografering.

Året efter blev det på ny utrustet en ekspedisjon, større og allsidigere enn den første, og som startet fra Oslo. «Polarbjørn» hadde gjennomgått en del forandringer, og en ny, fin Telefunken stasjon på 300 watt var installert. — I Fredrikstad tok vi ombord 2 fly for luftkartleggingen, og da vi fra Ålesund på ny satte kurs for Grønland via Jan Mayen, var hver tomme av dekk og rum beslaglagt av utstyr, folk og bikkjer. Med skibets mannskap var vi 54 mann.

Det astronomiske parti var denne gang utvidet til 4 mann, og observasjonsstedet var henlagt til Sabine-øya på ca. 74 gr. nord, hvor det i 1869 under Hansa-ekspedisjonen var foretatt en del lignende observasjoner, og som astronom Jelstrup nu skulde stedsbestemme for bl. a. å klarlegge om dr. Wegeners teori i forbindelse med Grønlands forskyvninger vestover holdt stikk. —

Efter en vellykket overfart uten ishindringer, og et godt resultat av observasjonene, som bekreftet ca. 30 meters forskyvning vestover fra 1860 til 1932, var vi så heldige å få bli med skuta på dens ferd nedover hele østkysten, og sent vil vi glemme den storslagne natur som er så karakteristisk for Øst-Grønland, og som vi aldri blev trett av å beundre.

I 1935 var Jelstrup og jeg på farten igjen, denne gang til Svalbard, helt oppe på 80 gr. nord ved Biscaya Hook.

FRIDTJOF NANSEN, VÅRE FANGSTFOLK OG ENGELSKMENNENE

AV KONSUL CARL S. SÆTHER

Fridtjof Nansen var en vidsynt mann — han var aldri redd for å hente råd hos folk han visste satt inne med erfaringene. Blandt våre ishavsfolk fikk han mange råd som kom godt med under den første «Fram»-ferd og senere i hans forskerliv. Betegnende for Nansens innstilling er hans brev i 1892 til den kjente ishavsskipper Hans Christian Johannessen. I brevet drøfter han sin forestående «Fram»-ekspedisjon og spør Johannessen til råds om mangt og meget. Nansen skriver også om sitt besøk i England, hvor han drøftet sine planer med kjente engelske polarforskere, som ingen tro hadde på planen. Polarforskeren sparer ikke på konfekten under omtalen av «de gamle stabeiser». Brevet, som er av historisk interesse, er nettop kommet for dagen ved at Nansen-fondet har erhvervet originalen fra enken etter skipper Hans Christian Johannessen fra Tromsø. Skipper Johannessen førte som kjent den lille flodbat D/S «Lena», tilhørende den russiske gullgrubeeier og mangedmillionær A. Siberiakoff på Nordenskiöld's «Vega»-ferd, den første rundt Asias nordspiss.

Nansen synes ikke å ha fått stor hjelp fra England. Legg merke til hvad han skriver til skipper Johannessen: «Som De muligens af aviserne har set, har jeg netop været over i London og har slås med de engelske admiraler og polarreisende, de fleste af dem var imod mig og kom med de mest naragtige indvendinger; jeg behøver neppe sige Dem, at jeg gir mer for Deres mangeårige erfaringer og for Deres

riske over i midten af August aldrig været således stort, men en mulighed er der jo, og i alfald for mig må jeg regne med de Chancer, der kan være både for og imod. Skulde der bli meget sydlige vind, som de anse for sæmpeelig, er det vel at håbe, at forandret længe held den sibiriske kyst kan bli nok så åbent og fremgangen god selv uanset Tiden.

De taler om Deses Lyet tit at gå med på farten, hvis forholdene hadde været anderledes. I kan det vel kun sige, at det har glædet mig meget at høre dette, da det er vidnesbyrd om, at de har tro på, at den kan lykkes, og det sætter jeg stor pris på. Som de muligens af årsagen har set, har jeg resten været over i London og har alles med de engelske admiraler og polarreisende, de fleste af dem var imod mig og kom med de mest naragtige indsigelser; jeg behøver neppe sige dem, at jeg går over for Deses manglerige erfaringer og for Deses ubalderes end for alle disse gamle stokers meningssammenheng, hvad det går af dem mere er ikke i mine øjne værd en pils tobak, særlig i Mars. mine øjne lig med. Jeg behøver vel heller ikke sige dem, at jeg vilde ha anset det som et stort held for mig og min ekspedition om jeg kunde haat dem med, og føle mig sikker om, at Fram vandselig kunde ha kommet i bedste hændelse end Deses.

Angående strømmen så er vi, såvidt jeg kan forstå af Deses brev temmelig enige om dens retning. De må nemlig ikke forstå mig sådan, som at jeg skulde mene, at den går i lige retning fra de sibiriske iser mod og over jolen. Denne opfatning har jeg med flere leiligheder protesteret imod. Hvad jeg mener er at strømmen snar

Utsnitt av Nansens brev til ishavsskipper Hans Christian Johannessen om den første «Fram»-ferd.

udtalelser end for alle disse gamle stabeisers meninger til- sammen; hvad et par af dem mener er ikke i mine øine værd en pibe tobak»

Skipper Johannessen var i den enestående stilling, først å ha loddet op Karahavet fordi den tyngre damper «Vega» skulde være beskyttet mot å gå på grunn, og siden hadde han ført D/S «Lena» på Lena-floden i 3 år, den eneste som dengang kjente isforholdene utenfor Lenas munning, og det var fra disse trakter Nansen startet på sin epokegjørende ferd over Polhavet.

Kong Haakon overværer Polarklubbens store offentlige møte i K.N.A.-salen torsdag 25. november 1937, hvor planene for Polarutstillingen i Bergen 1940 blev fremlagt. Til høire kongens adjutant og til venstre Polarklubbens formann, dosent Hoel.

KONGEN SOM GJEST I NORSK POLARKLUBB

Norsk Polarklubb arrangerte ifjor høst et møte hvor planene for Polarutstillingen i Bergen 1940 blev fremlagt offentlig for en representativ forsamling med Kong Haakon i spissen. Utstillingens generalkommissær, o.r.sakfører Gran *Bøgh*, nevnte bl. a. at utgiftene var beregnet til 2,2 millioner kroner. Utstillingens ene arkitekt Odd *Brochmann* — hans frue er også med på planene som kjent — gjennomgikk hele utstillingen pr. lysbillede.

SARPSBORG FÅR SIN ROALD AMUNDSEN-BYSTE

Ved avsløringen av Roald Amundsens byste i Sarpsborg 28. juni i sommer holdt «Fram»-mannen, major Gunnar Isachsen, følgende tale:

Roald Amundsens hjemstavn var Vestein ved Sarpsborg. Her blev han født for 66 år siden, den 16. juli.

Sitt mål som polarforsker nådde Roald Amundsen på 25 år, fra 1901 til 1926, fra sitt 29. til sitt 54. år.

Den 18. juni i år er det 10 år siden at Roald Amundsen, kaptein Leif Dietrichson sammen med fire franske flyvere drog fra Tromsø med flyvebåten *Latham*. Efter 2¹/₂ times flukt ophørte radioforbindelsen med dem. Rester av maskinen blev senere funnet ved den norske kyst. Det var for å undsette den forulykkede italienske luftskibsekspedisjon at Roald Amundsen foretok denne ferd som blev hans siste.

Roald Amundsen — som en stander fra et høireist fartøi smeller i solbrisen, slik står dette navn, Roald Amundsens navn, for vår tanke idag.

Fordi han nådde de høie mål han hadde satt sig:

Nordvestpassasjen,
Sydpolen,
Nordostpassasjen,
Nordpolen,

og ennu mer for idéen bak hans virke. For å nå frem forberedte han sig grundig, med hele sin hug på liv og død

Avsløringshøitideligheten i Sarpsborg 28. juni 1938.

rettet mot målet. Å nå dette mål var for ham ikke bare en oppgave, det var et kall.

Til slutt strålekransen om hans navn, da hans livsløp fant sin heroiske avslutning i den store stillhet — med evighetens vingesus gjennom rummet.

Roald Amundsens hederkronte navn har kastet glans over vårt land, hans ære har øket vårt folks arbeid. Fra isviddene vil hans verk for alltid stråle i nordlysets glans og bære bud til oss alle, først og fremst til ungdommen. Bud om å sette kraft og vilje inn i sitt arbeid. Og mere enn det — bud om å sette inn *hele* sin vilje og *alle* sine krefter under full konsentrasjon. Arv må økes, for bedrift som ei fornyes, fører rust på folkevilljen.

Men som vi alle vet, er ikke alltid veien til å nå det mål man har satt sig, en dans på roser. Det er heller ikke

Major Gunnar Isachsen ved
Amundsen-bysten.

en polarferd. Og polarforskeren kjenner også vel til det arbeid og de store vanskeligheter som ligger foran ferden med å skaffe de fornødne midler. Amundsen har selv betegnet disse vanskeligheter som «tragedien i forskerens liv».

«Man har så ofte spurt mig hvorfor jeg har satt alt inn på dette arbeid,» sier Roald Amundsen i sin tale,

da han kom tilbake fra polflyvningen. «Her er svaret,» sa han og foldet ut det lille norske flagg han hadde ført med fra ferden.

Roald Amundsens navn er forlengst fløiet over jorden. For oss her, hvor hans vugge stod og hvortil han så ofte vendte tilbake, er det en særskilt ære og glede å kunne reise *vårt* monument over denne Norges store sønn.

LIV OG VIRKE

PÅ BJØRNØYA VÆRSTASJØN

HESTEN SOM SPISER KJØTT OG FISK

AV DOMINICUS ØRBECK LEGREID

Bjørnøyastasjonens personale bestod i sesongen 1937—38 av assistent Fillip *Kulseth*, stuert Sverre *Andresen*, begge fra Tromsø, foruten undertegnede. Det første inntrykk av øya idet vi nærmer oss er ikke videre opmuntrende. Tåka ligger grauttjukk som en ugjennemtregelig mur rundt øya, men vår ishavsskipper er heldigvis mann med sine plassinstinkter i orden erhvervet gjennom generasjoner. I mangel av radiopeileapparat bruker han alka som med usvikelig sikkerhet flyr over hekkeplassen sin inne på øya efter å ha vært en tur til havs efter mat til ongan. — Omsider stiger vi i land i Austervåg. På vår videre ferd op til Tunheim, vårt vinterkvarter, skal vi heller ikke bli overmettet med koselighet. Falleferdige rønner, rester av maskiner, verktøi, lokomotiver, opbrutte skinneganger griner en i møte overalt.

Imidlertid er vi installert, og tro nu bare ikke at våre triste erfaringer om øya hittil har fratatt oss motet. Vi er ikke kommet for å motta skjønnhetsinntrykk. Vi er ene og alene kommet for å registrere og varsle de beryktede lavtrykk, og skal nok ellers vite å bringe det beste ut av en ubekvem materie; det har vi gitt hinannen neven på.

Vi er omsider kommet ut i oktober, og dermed står vi foran polarnatten, og i det hele ca. 8 måneder hvor vi er overlatt til bare oss selv. Flere av vannene som finnes

«Blakka», den kjøttetende hest.

overalt, er ganske rike på ørret, og om vinteren fanges den på funkismanér så å si. Vi spenner nemlig Blakka — den makeløse hesten vår — for sleden og kjører ut på isen. Her slår vi så hull og manøvrerer Blakka tett borttil. Makelig til rette i pels og puter trekker vi så den ene ørreten fetere enn den hin «innabords», mens Blakka fornøier sig av medbragt niste. Så snart den første fisk er fanget begynner Blakka å humre og sparke, hvilket betyr at den vil ha fisken servert! For Blakka, ser De, er ingen gamp av vanlig format. Helt fra grubedriften tok slutt har den vært øyas eneste faste levende punkt så å si. I alle disse år har den vært overvintreernes gode kamerat og kampfelle, og herunder tillagt sig livsvaner som skiller sig adskillig fra dens stammefrender. — Kjøtt, fisk og vilt tilsatt kjøkkenrester av alle tenkelige slags blandet med sterkt opvaskvann er således noen av dens livretter. Ute liker den sig best sommer som vinter. Det er bare høist uvillig den som snarest går i ly av været når det stormer som verst. I forhold til hester flest har den gode dager, og det hender at den flyr unda

Pilotballongen settes op.

når den har anelse om at noe skal gjøres. Og da er den ikke til å få fatt i før den får lekkrier. Men bevares hvor den henger i når den først er kommet for vognen eller sleden. Det gjelder å bli ferdig med jobben i en fart, for da vet den at det på ny blir ekstraforpleining å hale. Rester av en søt pudding eller en bit sjokolade kanskje. Ellers inviterte vi den rett som det var inn i stua til oss til festlig samvær rundt kaffebordet. En hyggelig kamerat den Blakka!

Men vår fornemste hobby var nå allikevel fangsten av polarrev. — Stuert Andresen, mesterskytten vår, tok gjerne børsa på nakken og av gårde til Engelskelva for å møte mikkell rev, om han skulde ha vært nede og forsynt sig av hvalskrotten ved stranden. På veien innover øya igjen måtte den nemlig passere den smale tange hvor Engelskelva faller i havet, og der lå mr. Andresen på lur med børsa ved kinn, og da var det sannelig ikke lett for mikkell å slippe unda selv i mørket. Hele 10 polarrever måtte bøte med sitt hvite liv på det vis. — Rundt brinken på en strekning av ca. 7

km. lå våre feller parat. Disse besøktes hver dag under fangsttiden så sant været tillot. — Når vi så kom tilbake efter slike ekskursionsjoner, enn si når vi kunde legge fra oss hver vår rev til tredjemann som imens hadde skjøttet stasjonstjenesten, da var «surheten» som blåst bort, og uten at vi visste ordet av det var vi i gang med å vise hinannen spesielle oppmerksomheter. Tungen kom på glid, dagens begivenheter blev kommentert med en lidenskap og glød som kunde være enhver politisk eller religiøs menighet verdig. — Mens vi snakker om fangst: Dessverre finnes det bare polarrev på øya nu, men betingelsene for at den langt verdifullere blårev skulde trives der er like gode som på Jan Mayen hvor det som kjent har vært en rik bestand. — Jeg vil herved få lov å henlede den alltid like interesserte og energiske dosent Hoels oppmerksomhet på denne sak. Kunde det for eks. ikke la sig gjøre efter avtale med Værvarslingen å innføre fra Jan Mayen en passende stamme, og så påby fullstendig fredning på Bjørnøya et par år?

Værobservasjonene tas ordinært 6 ganger døgnet, kl. 2, 8, 11, 14, 17 og 19. Dertil i flyvetiden kl. 5,30. De omfatter skymassenes høide, masse og art, videre været ved observasjonen, mellom disse, vindretning og styrke, barometertrykk og tendens, luftens fuktighet etc. etc. Observasjonene settes ut i den internasjonale kode bestående av fra 5 til 7 grupper av 5 sifrer. Pr. radio går de over havet til værcentralen i Tromsø til bruk ved værvarslingstjenesten, samtidig som de sendes videre ut i verden. På en liten times tid er været på Bjørnøya kjent i samtlige værcentraler i Europa! — Foruten disse observasjoner er det årlig fastsatt visse perioder da det daglig opsendes såkalte pilotballonger til bestemmelse av vindens retning og styrke i de forskjellige høider samtidig over hele verden.

Vakttjenesten utføres vekselvis fra døgn til døgn av assistent og bestyrer. Åttetimersdagen er således et ukjent be-

grep på de arktiske stasjoner enda. Den er for så vidt heller ikke påkrevet før utviklingen er så langt fremskredet at det kreves observasjoner tatt døgnet rundt. Dette fikk vi forresten praktisere siste vinter i de hektiske dager da russerne på isflaket skulde undsettes med fly. I nære tre døgn holdt vi det gående med observasjoner hver time. Da var det sannelig ingen tid å kjede sig! Under Lauge Kochs flyvning frem og tilbake mellom Tromsø og Spitsbergen utførte vi sikkerhetstjeneste, og hadde forbindelse med flyet fra start til landing. Det var på alle måter lærerikt og spennende.

Og så kommer endelig våren! Da står vi igjen foran en travel tid. Det gjelder å nytte de som regelen få godværsdager til å gjøre unda «våronna». Det er nemlig både en plikt og en æressak at alt skal være i best mulig stand til det nye personalet overtar. Husene males, alle rum vaskes og om nødvendig tapetseres eller males, gulvene ferniseres, maskiner og apparater overhales og pusses. Og de mange hundre andre ting som skal ordnes og tilrettelegges.

Og så er endelig den store dagen kommet: Stasjonen er funnet i orden og overlevert nestemann. Efter et festlig samvær på fallrepet legger skuta ut fra den ugjestmilde øya med tre lykkelige sjeler ombord. Snakk om at en ferie skal smake!

EN ISHAVETS FRAKTEMANN

Skipsreder Jacob Kjode.

Det finnes enkelte folk som ikke er til å rikke når det gjelder offentlighet, omtale av deres eget verk og deres person. Til disse hører skipsreder Jacob *Kjode* i Bergen — en skipsreder som med sin flåte på noen og tyve skib står fremst blandt våre skipsredere. Det verste med mannen er at han mener det alvorlig når han ikke sender oss noe fotografi når vi ber om det. En av våre venner var så heldig å treffe den foretagsomme, men stillferdige skipsreder på en tur til Svalbard og vi kan derfor presentere ham for våre lesere. Slik ser han altså ut denne Ishavets fraktemann — rederen som i mange år har fraktet kullene fra Store Norskes gruber ned til Norge. Selv for den som måtte være nokså lite shipping-interessert vil alle «Inger»-navnene være velkjente og for grubefolket på Svalbard er det meget kjære navn. Det er millioner tonn Kjodes båter har fraktet i årenes løp. En båt som «Ingerseks» (8200 tonn), kaptein R. *Larsen*, har gjort godt og vel 100 turer Norge—Svalbard, likeledes kaptein *Stoutland* på «Ingerto», og de andre skipperne har også mange turer i denne traden. Skipsreder Kjode er en mann med stort fremsyn — han følger godt med tiden. I juli blev således 16 000-tonneren, motorskibet «Arne Kjode», sjosatt i Bremen. Kjodes rederi omfatter også andre fartøier enn rene fraktdampere — han har således en hvalbåt «Skapa» som driver fangst på Svalbard med Ingvald *Svendsen* som leder, og isbryteren «Isbjørn» (tidligere Oslos isbryter) med sønnen Frithjof *Svend-*

«Ingerto» tar inn 5000 tonn kull på Hotellneset.

sen som fører. Det vilde sikkert føre for langt å nevne ålt det skibsreder Kjøde er interessert i: kulldriften på Svalbard, fangsten på Grønland, gummiplantasjer i ganske andre trakter, anhydrit- og gipsskjerp på Svalbard, kalkbrudd i Nord-Norge, kalkverk i Knarreviken, rev og reinsdyr, fiskemelbedrift, to fiskeri-stasjoner på Svalbard, ifjor kjøpte han kullgrubene i Hiorth-havn på Svalbard, saltimportør etc.

MINNEORD OM KAPTEIN GUSTAV BRUUN BULL

AV H. B.

Et av «Norsk Polarklubb»s medlemmer, kaptein Gustav Bruun Bull, døde 9. mars i år, bare 55 år gammel. Han var født den 19. august 1882 og sønn av Henrik Johan Bull, lederen av den norske Antarktikaekspedisjon til Ross-havet 1894—95.

Gustav Bull var utdannet som sjømann og hvalfanger og bestyrte fra 1911 til 1916 larvikfirmaet Chr. Nielsen & Co's fangstekspedisjoner på Australia. I 1922—25 var han bestyrer av sandefjordselskapet «Congo» på Vest-Afrika-kysten, og ledet så i fire sesonger, 1925—28 «The Norwegian Bay Whaling Co's» bedrift på Vest-Australia, et selskap han hadde startet sammen med konsul Stang og konsul Lars Christensen. Han var så inntil 1933 fangstbestyrer for «Bryde & Dahls Hv.selskap» med felt i Antarktis.

I 1934 startet han sitt eget rederi «Bulls Tankrederi A/S», og han var ved sin død tillike disponent for skibsaksjeselskapet «Rose».

Gustav Bull var av kjent tønsbergslekt, men under sin virksomhet som hvalfanger og skibsreder blev han sterkt knyttet til Sandefjord og Sandar.

Han var en mann med mange venner og mange interesser. Han hørte til de mennesker som alltid hadde tid til overs for andre og hvis sinn alltid var mottagelig for ny viten og ny erfaring. Dyktig fangstbestyrer og skibsreder som han var, hadde han også godt kjennskap til Vestfolds moderne fangst- og sjøfartshistorie. Han interesserte

sig også for moderne européisk politikk, var en flittig avisleser og en av de relativt få nordmenn som hadde lest spesialverker om Verdenskrigens historie.

Efter å ha sluttet som aktiv hvalfangstbestyrer var hans interesse for Antarktis fremdeles så stor at han blev med sin venn konsul Christensen på dennes ferd rundt sydpolkalotten i sesongen 1933—34.

I Bulls bestyrertid var hans rapporter og dagbøker alltid uhyre nøiaktige og utførlige og av stor verdi for de rederier hvis interesser han varetok. Hans mange artikler i «Norsk Hvalfangst Tidende» hvor han ut fra sin store praktiske erfaring i emnet, skrev om hvalene og deres livsforhold, var alltid interessante og lærerike. Gustav Bull blev da også av Sandefjords kommune valgt inn som medlem av styret i hvalfangstmuseet i Sandefjord.

Ved første henvendelse meldte han sig inn som livsvarig medlem av «Norsk Polarklubb», og han beklaget ofte at forretninger og sykdom hindret ham i å ta aktiv del i klubbens møter.

HALLO! HALLO!

NORSK POLARKLUBB HER!

Tidlig i våres — den 16. februar, den dagen solen vender tilbake på Svalbard — hadde Norsk Polar-klubb en radioutsendelse, som skulde gi et bilde av klubbens virke og Norge som Polarland.

Konferansier var klubbens sekretær, som åpnet med nedenstående innlegg.

Enhver nordmann vet at Norge driver fangst og fiske i Arktis så vel som hvalfangst i Antarktis. I Arktis har vi også kullgruber som forsyner landet med en syvendepart av landets samlede behov — en virksomhet som kan utvides og som vil bli utvidet om kort tid. De veldigste interessene har vi sydpå hvis det er millionene som teller. Der nede holder tusener av nordmenn det gående med hvalfangsten fra før jul til utpå våren og millionene bringes hjem — fra 50 millioner til 150 millioner kroner i sesongen. Det er strevsomme måneder med slit og slep, men også ganske god fortjeneste. Omkring 30 000 km. fra hjemmets arne. Antarktis, ja hvad er det egentlig? Sydpol-landet kaller vi det også. Jeg lurar på om ikke mange sånn til daglig forregner sig en smule når talen dreier sig om disse fjerne strøkene. Har vi i almindelighet begrep om hvor kolossalt selve landet er? Vet vi at dets flateinnhold dreier sig om 12 millioner kvadratkilometer og at det således er større enn Europas 10 millioner kvadratkilometer? I motsetning til Nordpolområdet består Sydpolområdet av et kontinent med høie fjell opptil 3 000 meter høie og delvis

mer. Den samlede kystlinjen rundt Sydpollandet dreier sig om 20 000 km. og av disse er de ca. 8 000 km. kjent sånn noenlunde. Lars Christensens kartlegningsekspedisjoner har sørget for å fjerne en god del av kartets hvite flekker og gjort landevinninger for Norge.

Nordpolområdet eier ikke land nord for Grønlands høyeste bredde. Til det vi kaller Arktis hører Alaska, Sibir, Svalbard, Frans Josef Land, Grønland, det nordlige Kanada. Nordligst av alle mennesker bor nordmenn og russere — på Spitsbergen og Frans Josef Land. Et mål for nordmenns virke i Nordishavet får vi når vi hører at fangst og fiske i 25-året 1905 til 1930 innbragte landet 100 millioner kroner og at kulldriften innbragte noe slikt som 200 millioner kroner. Det er verdier for landet og for den enkelte. Med den utstrakte virksomhet nordmenn driver i Ishavet var det ikke så underlig at verdens første Polar-klubb — Norsk Polarklubb — så dagens lys nettop i is- og snelandet vårt.

Men hvordan var det nå egentlig denne klubben blev skapt? Klubben som teller godt og vel 200 medlemmer av de forskjellige yrker, fra bispens høie kall til fangstmannens, fra ingeniørens til den unge damen på 17 år som forleden år deltok i en ekspedisjon til Sydpollandet, fra radiotelegrafisten til videnskapsmannen, maleren og journalisten og alle de andre. La oss nå høre litt om det radiotelegrafist Dagfinn *Steinskog*. — De har jo selv ligget oppe på Svalbard svarte vinternatten i storm og kulde og er en av stifterne. Værsågod, *Steinskog*:

— Når eg skal fortelja um korleis Norsk Polarklubb vart til so må eg nok so langt attende i tida som til sumaren 1928 — då eg kom til Svalbard fyrste gongen.

Det var den sumaren som polarfolk ikkje kan gløyma so lett. Eg kom dit upp då det var på det mest spanande: Nobile låg med folka sine på isflaket nord for Svalbard.

Den norsk-franske bergingsekspedisjonen med Roald Amundsen umbord hadde starta frå Tromsø. Og rundt omkring Svalbard låg det norske, svenske, franske, russiske og italienske bergingsekspedisjonar.

Me som var på radiostasjonen i Grønfjorden, og skulde ta imot og senda vidare meldingane frå alle desse ekspedisjonane, me kjende det som um me låg midt i centrum for alle desse hendingane.

Eg var der uppe saman med noverande telegrafstyrar *Bathen* ved Ingøy Radio.

Me visste baa at me aldri vilde kunna gløyma det spanande — det sermerkte ved livet der uppe, og me trudde det måtte vera slik med alle som hadde vore der nord. Me tala då saman um at det heime i Norge burde vore eit lag — ein klubb — der me kunde koma saman, og friska uppatt minna frå livet i polarstroka. Me tenkte og at det kanskje kunde melda seg *uppgåvor* vedkomande arbeidet i og for polarstroka — *uppgåvor* som eit slikt lag kunde ta seg av og kanskje løysa.

Men det gjekk då slik som det ofte går: Me reiste attende til Norge. — Me skildest og det vart ikkje meir snakk um saka, fyrr eg — fleire år seinare — burtimot jul 1932, møtte Bathen att her i Oslo. Me byrja då straks å tala um Svalbard, og sjølv sagt kom me inn på den gamle tanken vår um å skipa ein polarklubb. Me sette oss i samband med journalist Odd Arnesen, som med ein gong vart oppglødd for tanken. Og *då* kom det fart i arbeidet. Me kom saman alle tri — laga framlegg til lover for klubben, sette inn notisar i avisone. Sende ut rundskriv til alle dei me trudde var interesserte, — og ikkje meir enn eit par månaders tid etter at me tok til med arbeidet vart Norsk Polarklubb skipa — den 21. februar 1933.

Polarmarsjen, komponert av fru Magda Kaarsberg *Foss* — tilegnet Norsk Polarklubb — blev spilt av Solveig *Myrhaug*.

*

Polarklubbens formann, dosent Adolf *Hoel*, som i sommer var avsted på sin 25. ekspedisjon til Arktis har ordet. Værsågod:

— Det som karakteriserer polartraktene er midnattssolen om sommeren, mørketiden om vinteren, kulden, og isen både på land og sjø. Naturen er vill og ugjestmild og kampen for tilværelsen er hård og ubarmhjertig. Polartraktene er de deler av vår klode som lengst har motstått menneskenes arbeide på å underlegge sig jorden, og det er først i de aller siste år at vi kan si det er lykket oss å mestre polarnaturen. Livet der oppe er bare for dem som er sterke både på legeme og sjel. Vanskelighetene og spenningen bringer menneskene nær innpå hverandre. Det er intet sted man lærer sine medmennesker så godt å kjenne. Der oppe i ensomheten og i farens stund vil det vise sig hvad der bor i en mann. Efter to måneders samvær i de trakter kjenner man hverandre bedre enn efter 10 års samliv i civiliserte egne.

Dette utvikler et vennskap og et kameratskap som man ellers ikke treffer på og som holder også efter at man er kommet tilbake.

De felles opplevelser, de felles minner, det felles kjennskap til polarnaturen og forholdene i polartraktene vekker en trang til å komme sammen og gjenoplive disse minner, drøfte aktuelle begivenheter i disse strøk og høre på foredrag av folk som nettop er kommet hjem fra reiser eller av fagfolk på et eller annet område, som hvalfangst, selfangst, grubedrift, videnskapelig forskning eller annet. Disse folk som av selvsyn kjenner polartraktene har også en

trang til å spre opplysning om disse interessante trakter av jorden ved foredrag og på annen måte.

For å tilgodese alle disse felles interesser er det vi har stiftet Norsk Polarklubb.

*

Generalmajor O. C. *Dietrichson* der som 32-årig løytnant deltok i Nansens marsj over Grønlandsisen — den første i rekken tvers over — er kommet inn fra Drøbak for i løpet av et par minutter å fortelle lytterne litt om slede-teknikk:

— De erfaringer de tallrike arktiske sledeekspedisjoner høstet med hensyn til de anvendte sleders uhensiktsmessighet ledet etterhånden til enkelte mindre forbedringer, men det varte overmåte lenge innen der forelå et helt tilfredsstillende resultat.

I begynnelsen av forrige århundre benyttet enkelte ekspedisjoner, således Franklins ekspedisjoner (til det nordlige Amerika) 1818—27 de i Amerika brukelige, opprinnelig kanadiske sleder (tolaggans) som består av en eneste 46 cm. eller mer bred og 2,5 m. lang fjel som er opbøid foran. Disse sleder bærer godt op i løs sne men på hårdt føre blir friksjonen i sammenligning med andre sleder stor, så de blir tunge å trekke. Også Greely-ekspedisjonen (til Grant land) 1881—84, benyttet lignende sleder, men man forbedret dem *noe* ved å utstyre sledene med ganske lave meier, hvilket bidrog til å forminske friksjonen.

De mest almindelig benyttede ekspedisjonssleder var imidlertid noen store, tunge, grovt byggede. Dertil kom at de gjerne hadde smale meier så de sank ned i sneen og ofte var nesten umulig å få frem. Den østerriks-ungarske ekspedisjon til Frans Josef Land 1872—74 innså denne ulempe og ombyttet derfor de smale meier med op til 7 cm. brede. Her ser man de første famlende forsøk i den riktige ret-

ning. Denne slede er da også den beste av de forskjellige sledetyper inntil Nansen hadde uteksperimentert sin nu så vel kjente «Nansenslede» som han benyttet under sine ekspedisjoner. I 50 år har *den* nu vært alle andre sleder helt overlegen og vil formentlig også fremtidig beholde sin plass som nummer en.

*

Major Gunnar *Isachsen* hører til dem som har flakket rundt ved begge polene. Han vil gjerne fortelle litt om Otto *Sverdrup*, «The King of Arctic Navigators» som han er blitt kalt. De har ordet, herr *Isachsen*:

— Otto *Sverdrups* navn er for alltid innskrevet i polarhistorien: Nansen-ferden over Grønland, nestkommanderende på første «Fram»-ferd, leder av annen «Fram»-ferd og leder av to polarferder under russisk flagg.

Utgått av en slekt som har gitt vårt land så mange trauste og dyktige menn, vokste Otto *Sverdrup* op i Bindalen hvor hans far hadde gårdsbruk og sjøbruk.

Otto *Sverdrup* kjenner vi som mannen med det store praktiske skjønn som med ro og fatning kunde greie op i en vanskelig situasjon. Egenskaper han hadde erhvervet der hjemme, senere som sjømann på fangst og fiske, i kystfart og i langfart, med norske og amerikanske skuter.

De nødvendige navigasjonseksamener var for Otto *Sverdrup* ikke *avgangseksamener*, ikke en avslutning på hans utdanning, heller en begynnelse. Han leste meget, og det han leste, tilegnet han sig så det var ferdig til å brukes når han trengte det. Han arbeidet alltid med sig selv, var i stadig utvikling. På *Sverdrups* egen ferd blev den norske polarteknikk utformet, og hans navn i forskningens historie vil derfor alltid ha sin plass mellom Nansen og Amundsen.

Når man på en polarferd blir satt utenfor samfundet og de tilvante forhold, er det klart at lederens dyktighet

og menneskelige egenskaper er av inngripende betydning for ekspedisjonens trivsel, deltagernes arbeidslyst og mentale tilstand. Å håndheve rutine og disiplin på en polarferd med makt fører ikke frem. Hvor Sverdrup ledet, var disiplinen av den gode og stillferdige sorten som nettop hvilte på hans fremragende dyktighet og høiverdige menneskelige egenskaper.

Hans lune humor virket beroligende og avrundet kantene, selv i alvorlige stunder. Da Sverdrup i sine unge dager førte passasjer- og lastedampskibet «Trio» mellom Trondheim og Namsos, blev det en gang et svare slagsmål på fordekket. Men slåsskjempene holdt an og stusset da Sverdrup midt på fjorden slo sakte fart. — Helt stille blev det da han sa han skulde sette dem i land på holmen forut, «så kan dere slåss der.»

«Du har vel ikke glemt kortleiken vel?» ropte Sverdrup op til Nansen fra isen da han på Grønlandsferden var gått fra borde på selfangeren «Jason». Nansen som siste mann holdt nettop på å ta avskjed med Jason-karene, og med den svære Grønlandsisen for øie var det ikke fritt for at stunden var preget av et visst alvor.

Ikke minst som norsk sjømann minnes vi Otto Sverdrup. Som formannen i Det norske geografiske Selskap hilste ham engang ved hjemkomsten: «Blandt alle norske sjømenn er De, kaptein Sverdrup, den første, ja siden Tordenskjolds dager har ingen norsk sjømann løftet Norges ære så høit som De.»

Otto Sverdrup og hans liv viser at det er bra å være kommet av godt folk, og at traust arbeid i smått og i stort alltid og overalt i verden fører frem.

Og De, Per *Ristvedt*, fulgte jo med Roald *Amundsen* på «Gjøa» gjennom nordvestpassasjen — det var tre slitsomme år, rike på opplevelser — hvad har så De på hjertet? La oss høre!

— Roald Amundsen var høi av vekst, akselbred og sterk, dertil den mest rettenkende mann jeg noen gang har truffet. På bunnen var han dypt religiøs, man hørte aldri at han bante eller sa noe stygt. Han elsket sin mor over alt og talte ofte om henne, når vi efter en slitsom dag hadde reist telt og krabbet i soveposene. Det var nok dette herlige grunnlag fra mor og hjemmet som gjorde Amundsen til den store verdensberømte polarforsker. Hans berøring og utrustning av «Gjøa»-ekspedisjonen og gjennomseilingen av nordvestpassasjen vidner fullt ut om det. Det var en oppgave som ingen hadde klart før. Amundsen visste at nordvestpassasjen var et både trangt og grunt farvann og mange ekspedisjoner var gått til grunne der i årenes løp. Som Terje Viken valgte Amundsen den minste skute som var å få. Fangstjakten «Gjøa» av Tromsø; med den mente han å seile i landråken der de større skuter ikke kunde gå. Både dette og alt annet slo til. I løpet av de 3½ år fikk ingen av oss anledning til å bebreide ham en eneste ting som slo feil. Der Amundsen var chef, var der presisjon og orden, han gikk foran i alt og ved sitt strålende eksempel drog han oss efter.

Roald Amundsen elsket polarregionene, han frydet sig over sommerens midnattssol så vel som over polarnattens nordlys. Han elsket det klare blå polarhav som til slutt tok ham i sin favn.

Norske gutter, bli som Roald Amundsen. Hold flagget høit og rent som han gjorde det.

✽

Fangstmannen blandt våre medlemmer representeres idag av en Oslogutt opvokset i Newcastle, Willie *Knutsen*.

— Folk med anlegg for å se de triste sider av tilværelsen har lite å gjøre på en overvintring sammen med andre folk. For ingenting er vel så smittsomt under slike forhold som melankoli. En deprimert og tungsindig kar kan spre død og uhygge omkring sig på en innefrossen skute, og ingenting kan stilles op mot dette — absolutt ingenting.

Hytta som jeg overvintret i på Grønland var ca. 3 × 3 meter innvendig. I det ene hjørne står komfyren. Det blir bakt brød et par ganger i måneden. Den vesentlige kost består av moskusokse-kjøtt. I mørketiden må vi passe på nymåne for å røkte fellene. Det er hvitrev og blårev vi fanger. I februar måned setter en streng kulde inn, som regel mellom 40 og 50.

Det største selskap har man av hundene. De er gode kamerater. Når solen kommer tilbake er det alltid fest i hytta. Grønlandsk forår, det tiljubede lys' ankomst efter den lange mørketid.

Å reise gjennom islagte fjorder hvor isfjellene ligger fastbundet til nyisen er en opplevelse.

Om sommeren: med de mektige isfjells nesten lydløse tilsynekomst skaper en mystikk som på en gang virker betagende og fantastisk.

Den grønlandske solnedgang gir en mange eksperimenter med farvene.

Eller når man stryker avsted med hunder og slede forbi moskusflokker, må man kunne mestre hundene da de ellers setter rett inn i flokken.

Det er også en fare når man reiser med hunder i mørketiden, da det er mange såkalte strømsteder hvor det er åpent vann, det hender ofte at man kjører sig ned, flere fangstfolk er omkommet på denne måte.

SNAPSHOTS FRA EN SVALBARDREISE

Øverst: Dr. Ernst Hermanns Storch Fieseler-fly, som foretok en rekke flyvninger i drivisen, nederst tilh. mannskapet på flyet. Fangstmannen Hilmar Nøis fotografert i Skansbay, Bertine Johansen, hennes mann og sønn, fangstmannen Ole Sivertsen som barnepike ombord i «Lyngen», og stasjonsfolket fra Bjørnøya ror ut for å spørre etter post.

Blandt våre mange overvintre har vi også en del kvinner som vinter efter vinter steller hus og hjem på Svalbard. Fru Magda Kaarberg *Foss* vil fortelle lytterne hvordan husmoren har det på en slik utsatt husmorpost på op mot 80 grader nord. Værsågod fru *Foss* — De har ordet:

— En husmors arbeide på Svalbard arter sig i grunnen der oppe som her nede — med hensyn til mat kanskje lettere — for vi skrev rekvisisjon til butikken en gang om uken og fikk så bragt matvarer for en uke fremover.

Store Norske Spitsbergen Kullkompani sørget godt for oss, så der var aldri mangel på noen ting. — Kjøtt og fisk fikk vi i store mengder op med siste båt. Det blev sendt op i gruben for å fryses så det kunde holde sig friskt hele vinteren og utover våren. — Store Norske holder både kuer og griser så vi fikk frisk melk og den tradisjonelle julemat, manglet ikke.

Rensdyr og ryper blev skutt av og til, og det gir jo en deilig avveksling i kosten. Isbjørnkjøtt fikk vi en sjelden gang, isbjørnungene smaker som den beste gjøkalv, mens en gammel binne ikke var så vellykket. —

En dag på vårparten kom en svær, skjegget russisk fangstmann inn på kjøkkenet og legger fra sig en rensdyrstek. Da jeg spurte om han ikke vilde spise lunsj med oss, svarte han — takk, jeg spiste like før jeg gikk fra Kap Boman. Han hadde da gått i 8 timer i 34 graders kulde. Omkring samme tid fikk vi besøk av en hollandsk greve fra nabo-selskapet som hadde gått alene i åtte dager i en meget streng kuldeperiode. Da han nærmet sig byen og fikk se lysene derfra, varmet han vann på sin primus og — barberte sig. Man er da greve! — Om sommeren kom en engelsk lord på besøk. Han hadde reist jorden rundt mange ganger, men vilde gjerne før sin død se midnattsolen og en isbjørn i sitt rette element. Dessverre lyktes ingen av delene, for det var overskyet nettop de dagene, og isbjørner

vandrer jo ikke sånn i det daglige gjennom byen. Mørketiden kan nok føles lang mange ganger, men vi har så meget hygge innendørs. Selskapet holder stort bibliotek — vi spiller meget kort og biljard, kvinneforening hvor vi syr og leser høit — en god del musikk, både korsang og instrumentalmusikk. Siden min tid der oppe er jo radioen kommet, sikkert til stor adspredelse.

Barna må passes godt på, de har så lett for å gjøre natt til dag — for enten de våkner klokken 12 natt eller 12 dag er det *like* mørkt, og om sommeren like lyst. Sende dem ut alene er risikabelt, da snestorm ryker op så plutselig. Gjennomgående er det ikke så *forferdelig* kaldt. Vi opplevde ÷ 42 grader, men med stille vær; langt å foretrekke for ÷ 27 med storm. I julen hadde vi 3 varmegrader og regn, mens der i Oslo samtidig var 16 kuldegrader. Før barna begynner på skolen er det nesten vanskeligst å beskjeftige dem; de blir så slappe og ugidelige, så for deres skyld lenges vi kanskje mest etter at lyset skal komme tilbake. Idag, den 16. februar, er det solfest i Longyearbyen; første gang på mange måneder ser vi igjen solen på den høieste fjelltoppen. Den 8. mars ser vi selve solen og den 22. april begynner midnattssolen sin vandring på himmelen i fire måneder. Hvad solen har å si for oss mennesker, føler vi kanskje sterkest så langt nord.

*

Blandt våre medlemmer teller vi også en del flyvere — de er sannelig ikke de minst viktige i vår tid da så meget skjer fra luften i polarstrøkene. Som flyvernes representant har vi valgt Viggo *Widerøe*, som sist vinter var i Antarktis for å kartlegge veldige områder fra luften. Kartene er forresten under konstruksjon for tiden. Flyveren *Widerøe* har ordet:

— De som interesserer sig for beretninger fra ferder i arktiske og antarktiske strøk har sikkert fått det inntrykk at flyvning under de forhold disse trakter byr på er reneste hasard — ja galmannsverk. Det er beretninger om vindhastigheter på et par hundre kilometer i timen, — om fly som halvt nedgravd i sneen løftes op og hvirvles mange kilometer bort, om kamp med storm, is og kulde, — med selve naturens sterkeste krefter.

Men man kan også lese om sleteturer under nord- eller sydlysets skjær, — om jakt henover isflakene eller flyvninger mil etter mil over et solbelyst størknet hav av drivis eller over bre og tind. For sånn er nettopp disse strøk. Det er motsetninger så store, at man har vanskelig for å forstå det.

Og her ligger så vel faren som Chancen for en flyver. Han må resignere når værgudene raser, men arbeide desto hurtigere når det er gunstig flyvevær.

Og hver flyvning man gjør er belønning for lange dager i rastløs venting. Den befriende følelse ved å seile frem over pakkisen, hvor intet fartøi kan trenge gjennom, nå landet, se strøk av vår jord som ingen har sett før, — det er verd den risiko man løper.

Det er så betegnende hvorledes naturen virker på en. Fjellkjeder og topper, — ja land og havs fordeling, hvert glimt av denne storslåtte naturen — sitter prentet i hukommelsen. Det vilde være lettere å tegne op et fjellparti på det antarktiske fastland som jeg har sett én gang enn å tegne Jotunheimens tinder som jeg har sett gjennom front-ruten fra flyet kanskje hundre ganger.

Det er oppgaver nok som venter. Oppgaver som burde ligge til rette for oss nordmenn og hvor flyvningen må komme inn som et helt nødvendig og naturlig ledd.

NORDPOL-HOTELLET REISES

SVALBARDTURISTENE KOMMER FOR ALVOR

AV R. DREVON

Kingsbay i sol, takkete tinder mot blå himmel med lette makrell-skyer, de tre kroner lyser i rødt og gult. Byen ljomer av hammerslag, sagene griner, gamlekjerra knirker sig frem med en sekk støpesand over morénesanden. På en stige står en på kant i lufta og maler så det skvetter — det bygges hotell i byen. Fine møbler og rare kasser hives op fra kaia, dører rettes, ruter skjæres, ovner kittes, brandmurer vokser frem stein for stein. Så legges murslev og hammer vekk for dagen, sånn utpå natta, og folket brer sig til å dra på tur — da, men først da, går ryktet gjennom staden: turistskib i vente — som Spitsbergrykter flest virker det: har laga sig sjøl kom flytande på e' fjøl', men snart sees et svart skrog med to piper gli inn forbi Mitra, på vei til Krossbay, altså noen timer og vel så det å rigge sig til på: barbering — ellers bare forbeholdt «luksusdyra» — blir nu popularisert, rene skjorter hales frem, de 3 øverste lag Kingsbay-jord vaskes av.

Det uler på havna, røde piper rager op over Telegrafhaugen, jernet droppes med adskillig rumling, husflidens flagg går til topps. stasjonens flagg går likeså, folket stormer til brygga hvor den første bar-kasse legger til med en spraglet ladning turister som møtes av Drevon jr. m. Bennett-lua på kaia — flommen stopper ved hysa som tørker på rør — hvad er det? er det mat? er det hval? er det sel eller bjørn? — efter forskjellige forklaringer skyves flommen videre opover sporet — skrøna om trikkestreiken som lammer samferdselen i Kingsbay glir ned som god vare, postkontoret blir angrepet av ville horder som taler 7—8 sprog i munnen på hverandre og forlanger nøiaktig, fin, tydelig o. s. v. stempling av de og de frimerker, fru Hoel trenger all sin myndighet som postmesterinne for å holde orden på folkevrimlen —

Snadden klær

RAMM.
Kunstner
1938

i husfliden er det ille. Har De overvintret lenge? Hvor ofte går flyveruten i mørketiden? Kan vi se isbjørn herfra? Er den keramiken laget her? — Plutselig opdager vi at en av de første Spitsbergenturgutta forteller om de 15—16 bjørnene de skjøt eller tok med bare nevene i løpet av no time siste vinter.

Historien om Bjørness i Woodbay som bar slipesteinen op i lia og lot den rulle, mens han løp attmed og slipte, forbauser nok mange, men historien blir notert ned, de norske fangstfolk er så opfinnsomme, se bare på Sverre Hansen i Krossbay som hadde motorstopp, tok av topplokket og tro stemplene og kom hjem med ca. 2 mils fart efter 4 timer.

En meget forbauset tysker ser betatt på de reduserte seler som selges som suvenir og er meget glad over å få se utstoppet sel, selv om den bare er 12 cm. lang, når det bare er en virkelig en så —

Det knepper av utløsere, innbyggerne fotograferes fra alle mulige vinkler og kanter, adresser opskrives, snadd-skinns selges, rev, kvitunger, blåsebelger, norske flagg, kjenger, brevkort, tøfler og sjokolade

Vind og skyer 18
12/11/18

går om hverandre. — Noen kommer inn midt i flommen og sier noe — «ta dig av den tufsen, jeg skjønner faen ikke hva 'n sier,» hvisker en opgitt selger — mannen snakket norsk han, var los på turistskibet — og hvem forstår vel norsk midt i denne kverna?

Så plutselig er det stille — skibet er gått, fred senkes over byen, folket drar på tur, det er visst natt, men sola skinner og det eneste merke er at det ikke er medda' 12 så ere natta. Store fjell og breer skal bestiges og betredes, sprekker skal ramles i med mere — andre ror ut med godt mot på en 3 timers tur inn til breen efter snadd, i fjellet ruller stein og ur, spennende og nifst — under breen smeller skudd mellem storisene, det bannes og svertes når selen slipper unda eller en skyter bom, nu og da kommer man på hold — snadd hives inn — en slurk kaffe fra termosen, en åre rigges op, en seilfille gjøres klar, styreåre gjøres fast og hjemover fyker spissbåten mellem isflak og holmer i en pen båre og 12 sek/meters vind — 2 glade menn: 6 sel på en natt er fin fangst — så triller solen rundt, morgen over Kingsbay, selen flenses, fjellklatrerne kommer hjem, tauet og isøksene

henges vekk, en ny dag rinner: vi bygger videre på hotellet, hammer og høvl, sag og kappjern, alt blir glødende av det amerikanske tempo det hele går med — dagene går, «Lyngen» kommer, «Lyngen» går, fiskerbåter likeså, nysne kommer i fjellet, vannet kraver sig i sørpa ute på fjorden ved nattetider, tempen går under 3° om natten, vinden blir kald, sommeren ebber ut. Snart blir det litt skodde, og da må man bære husene tettere sammen for vind og storm, en jevli jobb når de atter skal settes på plass — — «Lyngen» tuter, skibet går videre. Øieblikket likeså.

DEN NORSK-FRANSKE POLAREKSPEDISJON 1938

I slutten av juli startet Den norsk-franske polarekspedisjon 1938 til Nord-øst-Grønland med skibet «En Avant» ex. «Ringsel» av Tromsø. Ekspedisjonen står under ledelse av den 26-årige arkitekt, billedhugger, kunstmaler, arkeolog etc. Willie Knutsen og er delvis finansiert av grev Gaston Micard, som før har overvintret på Grønland med norsk fartøi. Skuten beregnes å være tilbake i Norge 1941. Fører av fartøiet er den 30-årige Kalle Nicolaysen. I den videnskapelige stab finner vi bl. a. geofysikeren Kristen Hatlevik. Jess Tillier skal fungere som meteorolog. Ekspedisjonens viktigste oppgave er å sende værmeldinger fra et område hvor det ikke før fantes noen trådløs stasjon. Man hadde aktet sig til Ingolfsfjord eller enda lenger nord, men isen stoppet skibet på ca. 77 grader mens Ingolfsfjord ligger på 80 gr. og 30 min. Omtrent i de samme trakter «En Avant»-ekspedisjonen ferdes, ligger også den danske «Gamma»-ekspedisjon, som har omtrent lignende oppgaver som den norske ferden.

Fra øverst: «En Avant» forlater Tromsø, radiotelegrafist Harald A. Kristoffersen (Svalbardkontorets flyveekspedisjon 1938), Willie Knutsen og Kristen Hatlevik.

En Oslo-gutt i russernes agurkhus.

ROSER, AGURKER OG STEMORSBLOMSTER I ARKTIS

Både nordmennene og russerne driver en del «jordbruk» på Svalbard. Det kan jo være forbundet med visse vanskeligheter all den stund telen går et par hundre meter ned i bakken. Russerne har lagt an med et par drivhus som er tømret, og her dyrker de både agurker og roser og annen herlighet. I Longyearbyen har dr. Johan *Friis* lagt an et par drivbenker, hvor han har drevet frem kruspersille, salat, reddiker, stemorsblomster og annen flora til glede både for sig selv og andre. Det er ikke tvil om at man med fremgang kan dyrke litt av hvert på de høie nordlige breddegrader, når man tar elektrisiteten til hjelp.

Et av russernes tømrede drivhus i Barentsburg.

NY BANKE I ANTARKTIS

Skytter Krog *Andersen*, h/b «Klo», tilhørende A/S «Ørnen», rapporterte den 19. desember 1937 under fangst at en anskutt hval tok bunn på ca. 250 favner vann.

«Klo»s posisjon var da $63^{\circ} 22'$ s. br. og $123^{\circ} 11'$ ø. l. Det blev straks loddet med ekkolodd som gav 311 favner vann, mens det efter kartet skulde vært ca. 1700 favner.

Bestyrer Kristian *Evensen* på flytende køkeri «Ole Wegger» som loddet op banken med ekkolodd — «Ole Wegger»s posisjon var $63^{\circ} 27'$ s. b. og $123^{\circ} 11'$ ø. l. — foreslo at den skulde kalles «Klobanken» i likhet med «Gribb-banken», som blev opdaget av Krog *Andersen* da han i sesongen 1935—36 var skytter på hvalbåten «Gribb».

HELE SVALBARD LUFTFOTOGRAFERT

Luftfotograferingen av Svalbards ca. 65 000 kv.km. tok sin begynnelse sommeren 1936 med et av Marinens M.F. 11-fly — ført av flyverne kaptein *Gøsta Wendelbo* og løytnant *Sigurd Sivertsen*. Luftfotograf var ingeniør *B. Luncke*. Den sommeren blev der luftfotografert et område på ca. 42 000 kv.km. og tatt ca. 3 100 bilder.

Sommeren 1918 blev resten av landet luftfotografert fra et av *Widerøes* Stinson-fly med *Martin Hamre* og *Lassen-Urdahl* som førere og med ingeniør *B. Luncke* som fotograf — *Nils Romnæs* var med som reservefotograf og radiotelegrafist. Det blev fotografert ca. 25 000 kv.km. — 2 100 fotos. Kartleggingen pr. stereo-planigraf regner man vil ta ca. 10 år.

ALFABETISK FORTEGNELSE OVER MEDLEMMER AV NORSK POLARKLUBB

- Klubbens æresmedlem: Generalmajor O. C. Dietrichson, *Drøbakke*.
Aall Flood, Erik, ingeniør, Stensgaten 7, *Oslo*.
Ånderud, Larsen, Ole, livsvarig medlem, Framnes Mek. Verksted,
Sandefjord.
Aarseth, Elling, skibsreder, *Ålesund*.
Aaseth, Sverre, telegrafist, Majorstuveien 34, *Oslo*.
Aasgaard, Gunnar, bergmester, *Svalbard*.
Andersen, Albert, bestyrer, «Ekeby» pr. *Larvik*. Livsvarig medlem.
Andersen, Albert, maskinmann, Helgesensgate 10 I, *Oslo*.
Anthonsen, Rolf, telegrafist, Fornebo Radio pr. *Oslo*.
Arnesen, Odd, journalist, «Aftenposten», Akersgaten 51, *Oslo*.
Askheim, Thor, ingeniør, Frognerveien 30 B, *Oslo*.
Asvall, Isak, telegrafbestyrer, *Drammen*.
Aune, Tinus, kjøpmann, *Tromsø*.
Balchen, Bernt, D. N. L. Fred. Olsen & Bergenske A/S, *Oslo*.
Baldersheim, Sverke, infanterikaptein, Stensgaten 25 IV, *Oslo*.
Bassøe, J. G., fylkesmann, *Tromsø*.
Bathen, F., telegrafbestyrer, Ingøy Radio, *Gåsøy*.
Batt, Hj. industridirektør, Handelsdepartementet, Dronningensgt. 15,
Oslo.
Berge, Paul, filmfotograf, Hegdehaugsveien 26, *Oslo*.
Bergersen, Birger, professor, Norges Tannlægehøiskole, Gjetemyrs-
veien 69, *Oslo*.
Berggrav, Eivind, biskop, Bispegården, *Oslo*.
Bergh, O., restaurant «Tony», Akersgaten 16, *Oslo*.
Bergsjø, Hj., cand. jur., Longyearbyen, *Svalbard*.
Bergquist, O. A., hovedbokholder, Store Norske Spitsbergen Kullkom-
pani Aktieselskap, Tordenskjoldsgaten 6, *Oslo*.
Bjercke, Alf, dr. ing., Skippergaten 29, *Oslo*. Livsvarig medlem.
Bogen, Hans, *Voksenlia*. Livsvarig medlem.
Bonnevie, Christoffer Yngvar, *Oslo*.
Borge, Hans, konsul, *Tønsberg*. Livsvarig medlem.
Borgen, Laura, fru, Kirkeveien 112 B, *V. Aker*.
Braaten, Sverre, dr., Dronningensgate 2, *Stavanger*.

- Braavold, Hjalmar, hvalfangstbestyrer, Orlund pr. *Sandefjord*. Livs-
varig medlem.
- Bratlid, Lovin, kaptein, Løkkeveien 4, *Oslo*.
- Brende, Karl, revisor, Fjellgaten 50, *Oslo*.
- Broch, Henr. A., sekretær, Solheimsgaten 7 B IV, *Oslo*.
- Bryde, Leif, konsul, *Sandefjord*.
- Brøgger, A. W., professor, Universitetets Oldsaksamling, Universitets-
gaten 13 B, *Oslo*.
- Bull, Gustav B., *Sandefjord*. † 1938.
- Bøckmann, P. W. K., dr., Gjetemyrsveien 75, *Oslo*.
- Bøhn, Kristian, telegrafist, Oslo Kringkaster, *Oslo*.
- Christell, Einar, kaptein, Narvavägen 7, *Stockholm*, Sverige.
- Christensen, Fie, frk., *Sandefjord*. Livsvarig medlem.
- Christensen, Fr. Møller, Fjellgaten 68, *Ålesund*.
- Christensen, Ingrid, fru, *Sandefjord*, Livsvarig medlem.
- Christensen, Lars, konsul, *Sandefjord*. Livsvarig medlem.
- Christensen, Lars, jr., *Sandefjord*. Livsvarig medlem.
- Corneliussen, Karl, Aschehougs vei, *Grefsen*.
- Dahl, Eilif, *Holmenkollen*.
- Dahlquist, Sven, ingeniør, *Tromsø*.
- Danielsen, Widding, radiobestyrer, Oslo Radio, *Tryvasshøgda*.
- Delphin, Kr., overrettssakfører, Incognito Terrasse 7, *Oslo*.
- Devold, Hallvard, *Langevåg pr. Ålesund*.
- Diesen, Bredo, tannlæge, Prinsensgate 26 B, *Oslo*.
- Diesen, Mauritz, overrettssakfører, Ivar Aasens vei 7, *V. Aker*.
- Dietrichson, O. C., generalmajor, *Drøbak*. Polarklubbens æresmedlem.
- Drevon, Robert, Waldemar Thranesgate 68, *Oslo*.
- Dybwad Holmboe, fylkeslæge, *Tromsø*.
- Døbler, Georg, direktør, Nürnberger Hof, Kr. 4desgate 9, *Oslo*.
- Egede-Nissen, Dag, dr., *Sandefjord*. Livsvarig medlem.
- Eggvin, Jens Konrad, cand. real., Fiskeridirektoratet, *Bergen*.
- Eidsvig, Thor G., skinneskjort, *Ålesund*.
- Engstrøm, Wilhelm, reklametegner, Waldemar Thranesgate 68, *Oslo*.
- Evensen, Kristian, fangstbestyrer, Ranvik pr. *Sandefjord*. Livsvarig
medlem.
- Fabritius, Hans Friedrik, dr. Ullevål Sykehus, 10. avdeling, *V. Aker*.
- Fauske, B., bestyrer, Oslo Kringkaster, *Nordstrandshøgda*.
- Flaaten, Hans, konsul, Behrengate 5, *Oslo*.
- Foss, Kaare Kaarsberg, Camilla Colletts vei 9, *Oslo*.
- Foss, Magda, fru ing., Camilla Colletts vei 9, *Oslo*.
- Foss, Ragnar Kaarsberg, Camilla Colletts vei 9, *Oslo*.
- Foss, Sigurd, ingeniør, Camilla Colletts vei 9, *Oslo*.

- Framnes Hansen, Finn, ingeniør, Lensmann Hiorths Allé 7, Ø. Aker.
 Galschiødt, O., *Harstad*.
 Giæver, John, sekretær, Svalbardkontoret, Observatoriegaten 1, *Oslo*.
 Giæver-Krogh, I., direktør, Bennett's Reisebureau, Karl Johansgt. 35,
Oslo.
 Gleditsch, Odd, disponent, *Sandefjord*. Livsvarig medlem.
 Gottwaldt, Birger, kaptein, *Oscarsborg*.
 Gran, Tryggve, major, *Slependen*.
 Grytten, Jens, skibshandler, *Ålesund*.
 Grøndahl, Asbjørn, ingeniør, Kvartal 20, opg. 85, Sinsen Terrasse,
 Ø. Aker.
 Guldberg, Trygve, Værvarslingen for Nord-Norge, *Tromsø*.
 Håvie, Erik, politimester, *Elverum*.
 Hagerup, Harald, radiotekniker, Telegrafstyret, Kongensgate 21, *Oslo*.
 Hansen, Lars, forfatter, *Horten*.
 Hanssen, Helmer, tollkontrollør, *Tromsø*.
 Hatlemark, redaksjonssekretær, «Sunnmørsposten», *Ålesund*.
 Haugan, Albert, Havnegaten 22, *Drammen*.
 Haugan, Finn, Havnegaten 22, *Drammen*.
 Herdal, Eiliv, fangstmann, Bygdø Allé 35, *Oslo*.
 Hesse, P. A. Jürgen, *Hedemora*, Sverige.
 Hofseth, Brith, frk., Huitfeldtsgt. 18, *Oslo*.
 Hoel, Adolf, dosent, Oscarsgate 26, *Oslo*.
 Holm, Johan, telegrafist, Grønnegate 162, *Hamar*.
 Holmboe, Gudleif, konsul, *Tromsø*.
 Holm-Johnsen, Øivind, *Porsgrunn*.
 Holtedahl, Olaf, professor, Geologisk Institutt, Universitetet, *Blindern*.
 Horn, Gunnar, dr. ingeniør, Anton Schjøttsgate 13, *Oslo*.
 Huseby, Sigurd, godseier, Grimelund gård, *Vinderen*.
 Høst, Per, *Stabekk*.
 Høygaard, Arne, dr., Fysiologisk Institutt, Universitetet, *Oslo*.
 Ingstad, Helge, overrettssakfører, Kalvedals vei 10, *Bergen*.
 Isachsen, Gunnar, major, «Vardeborg», *Asker*.
 Isaksen, Isak, skipper, *Tromsø*.
 Jacobsen, Halfdan, direktør, Store Norske Spitsbergen Kulkompani
 Aktieselskap, Tordenskjoldsgaten 6, *Oslo*.
 Jacobsen, Halfdan jr., Norges Tekniske Høiskole, *Trondheim*.
 Jacobsen, Hermen, c/o: Fjeldstad, Ullevålsveien 45 B III, *Oslo*.
 Jacobsen, O., disponent, Nordlandslinjen, *Harstad*.
 Jacobsen, Stenbro, redaktør, «Ålesunds Avis», *Ålesund*.
 Jelstrup, Hans S., astronom, Norges geografiske Opmåling, St. Olavs-
 gate 32, *Oslo*.

- Johannessen, Kr., *Brevikbotn*.
- Johannessen, S., handelsråd, Stortingsgaten 30, *Oslo*.
- Johansen, B., Storgaten 137, *Tromsø*.
- Johansen, Johan, c/o: Hansen, Gustav Jensensgate 2, *Oslo*.
- Karlsen, Martin, skibsreder, *Brandal pr. Ålesund*.
- Kjær, Erling, kaptein, Admiralstaben, Festningen, *Oslo*.
- Knudsen, Einar, lektor, Borgundveien 75, *Ålesund*.
- Knudsen, Kjerulf, dampskibsekspeditør, Markveien 19, *Ålesund*.
- Knutsen, Willie, arkitekt, *Oslo*.
- Koller, Alfred, ingeniør, Hotell St. Olav, St. Olavsgate 27, *Oslo*.
- Kolsrud, Oluf, professor, Krusesgate 3, *Oslo*.
- Konow, Magnus, skibsreder, *Sandefjord*. Livsvarig medlem.
- Koppernæs, Johan, skibsreder, *Ålesund*.
- Koppernæs, Karl, skibsreder, *Ålesund*.
- Koskull, Anders, baron, *Alvestad*, Sverige.
- Kvien, Rolf, skipper, *Ålesund*.
- L'Abbé-Lund, Jan, stud.med., Tennisveien 4, *Slemdal*.
- Lambrechts, Finn, pr.løitnant, D.N.L. Fred. Olsen & Bergenske A/S, *Oslo*.
- Landmark, V., *Brandal pr. Ålesund*.
- Langlo, Christian, adjunkt, Grensegaten 7, *Ålesund*.
- Larsen, Hagerup, *Brandal*.
- Larsen, R., kaptein, c/o: Jacob Kjøde, *Bergen*.
- Leira, Edvard, Parkgaten 26, *Ålesund*.
- Lid, Johannes, konservator, Botanisk Museum, Trondhjemsveien 23, *Oslo*.
- Lied, Jonas, konsul, 20 Pall Mall, *London S. W. 1*, England. Livsvarig medlem.
- Ligner, dr., *Ørebro*, Sverige.
- Liholt, H. B., kjøpmann, Pilestredet 68, *Oslo*.
- Lindholm, J. N. K., ingeniør, Store Norske Spitsbergen Kulkompani Aktieselskap, Tordenskjoldsgaten 6, *Oslo*.
- Lindquist, Leon, Store Norske Spitsbergen Kulkompani Aktieselskap, Tordenskjoldsgaten 6, *Oslo*.
- Luncke, Bernhard, ingeniør, Ole Vigsgate 32 B, *Oslo*.
- Lund, Reidar, Norsk Lydfilm, Nedre Vaskegang 2, *Oslo*.
- Lynge, Bernt, professor, Prestegårdsveien 22, *Blindern*.
- Lützow-Holm, Finn, kaptein, *Horten*.
- Løchen, Edmund, Wergelandsveien 7, *Oslo*.
- Løyning, Paul, lektor, Abbediengveien 21, *Skøyen*.
- Løvaas, Gunnar, stud. techn., Norges Tekniske Høiskole, *Trondheim*.

- Marstrander, Fr., konsul, Consulat de Norvège, Rue Roux de Briengnoles
42, *Marseilles*, Frankrike.
- Marø, Kr., Ratvik, *Borgund pr. Ålesund*.
- Matheson, Wilhelm, Buholtet, *Granli st.*
- Mehren, Martin, kontorchef, Rosenkrantzgaten 4, *Oslo*.
- Merckoll, Hans, bergmester, Bygdø Allé 12, *Oslo*.
- Michelsen, A., Telegrafens skrankeekspedisjon, Kongensgate 21, *Oslo*.
- Moberg, Arvid, redaktør, *Luleå*, Sverige.
- Mortenson, Elsa, fru dr., *Hønefoss*.
- Mortenson, Magne, dr., *Hønefoss*.
- Mosby, Olav, Geofysisk Institutt, *Bergen*.
- Natvig, Harald, overlæge, Incognitogaten 29, *Oslo*.
- Nummedal, Finn A., *Harstad*.
- Nyhus, Gunnar, dr., Gamle Ringeriks vei 21, *Stabekk*.
- Nøis, Hilmar, *Longyearbyen*, Svalbard.
- Odfjell, Andreas, c/o: Andreas Odfjell & Co. A/S, *Bergen*.
- Okkenhaug, C. A., tollbestyrer, *Harstad*.
- Olsen, Johan, kaptein, *Ålesund*.
- Olsen, K. B., maskinist, *Lysaker*.
- Raabe, Einar, c/o: Henriksen & Steen, Akersgaten, *Oslo*.
- Rachlew, Cato, direktør, Saugbrugsforeningen, *Halden*. Livsvarig medl.
- Rachlew, Lillemor, fru, *Halden*. Livsvarig medlem.
- Rasmussen, Kaare, skibsreder, Hjertnespromenaden, *Sandefjord*. Livs-
varig medlem.
- Remmen, Johan, kaptein, Kolvikbakken, *Ålesund*.
- Remø, Isak, d/s «Arktos», *Ålesund*.
- Richter, Søren, arkeolog, Th. Heftyegate 2 B II H, *Oslo*.
- Riiser-Larsen, Hj., kaptein, D.N.L. Fred. Olsen & Bergenske A/S, *Oslo*.
- Ristvedt, P., tollkontrollør, Stensgaten 10 II, *Oslo*.
- Rogne, Otto, radiotelegrafist, Kr. Augustgate 23, *Oslo*.
- Romnæs, Nils, disponent, Norsk Luftfoto, Fr. Nansens plass 5, *Oslo*.
Livsvarig medlem.
- Russeltvedt, Nils, meteorolog, Meteorologisk Institutt, *Oslo*.
- Røvig, Sverre, kaptein, Sjømannsskolen, *Ekeberg*.
- Sandve, K., *Bryne*.
- Saue, Agnar, *Harstad*.
- Schjelderup, L., kaptein, *Tromsø*.
- Scholander, P. F., læge, Anatomisk Institutt, Universitetet, *Oslo*.
- Schrøder, Ragnar, *Nørve pr. Ålesund*.
- Sem-Jacobsen, Wilhelm, Klosterveien 4, *Heggeli*.
- Severin, Roald, Kirkegaten 7, *Ålesund*.

- Skaun, Sigurd, journalist, «Dagsposten», *Trondheim*.
- Solberg, Thor, Vestlandske Flyveselskap, *Bergen*.
- Solheim, Wilhelm, ingeniør, Industrigaten 60, *Oslo*.
- Steen, Sigurd, kaptein, Gimleveien 50, *Bergen*.
- Steinskog, Dagfinn, ekspeditor, Lambersæter Kringkaster, *Nordstrands-
høgda*.
- Storm-Johnsen, radiotelegrafist, Økernveien 3, *Oslo*.
- Stoutland, Sverre, kaptein, c/o: Birkely, Fjøsangerveien, *Minde pr.
Bergen*.
- Strandwitz, kaptein, *Longyearbyen, Svalbard*.
- Størmer, Carl, professor, Astrofysisk Institutt, *Blindern*.
- Svendsen, Ingv., kaptein, *Tromsø*.
- Sverdrup, H. U., professor, Geofysisk Institutt, *Bergen*.
- Sund, Oscar, fiskerikonsulent, Fiskeristyrelsen, *Bergen*.
- Sæbjørnsen, Sæbjørn, ingeniør, Borgenveien 28, *Vinderen*.
- Sæther, Carl S., konsul, *Tromsø*.
- Thomle, Sigurd, styrmann, Gabelsgate 1, *Oslo*.
- Torjusen, Louis, bokholder, Store Norske Spitsbergen Kulkompani
Aktieselskap, Tordenskjoldsgate 6, *Oslo*.
- Tornøe, J. Kr., sekretær, Neuberggaten 25, *Oslo*.
- Vaage, Jakob, cand. mag., Nordenveien 5, *Røa p. o.*
- Vartdal, Knut, reder, *Ålesund*.
- Vogt, Thorolf, professor, Norges Tekniske Høiskole, *Trondheim*.
- Wattne, Rolf, Astridsgate 3, *Oslo*.
- Wefring, Gunnar, maler, Villa Fimbu, Jernbaneveien, *Stabekk*.
- Wendelbo, Per, sekretær, Utenriksdepartementet, Victoria Terrasse 7,
Oslo.
- Werenskiold, Dagfin, Midgarsveien, *Jar*.
- Werenskiold, Werner, professor, Geografisk Institutt, *Blindern*.
- Westby, Astrid, fru ingeniør, Tjernsrud, *Stabekk*.
- Westby, Sigurd, ingeniør, Store Norske Spitsbergen Kulkompani Aktie-
selskap, Tordenskjoldsgaten 6, *Oslo*.
- Wexels, Wilhelm, Apalveien 44, *Frøen*.
- Whist, O., Kapellveien 60, *Grefsen*.
- Widerøe, Viggo, disponent, Klengenberggaten 5, *Oslo*.
- Wiik, Sigurd Angell, lektor, *Ålesund*.
- Winge, Emanuel, tannlæge, *Høybråten st.*
- Wollebæk, Alf, konservator, Zoologisk Museum, Trondhjemsveien 23,
Oslo.
- Zukriegel, Josef, Ph. dr., Albertov 6, Geographical Institute of the
Charles University, *Praha*.
- Øverby, Arne, radiotelegrafist, Nedre Vollgate 14, *Oslo*.

I N N H O L D

Små notater om de «menige» hvalfangere fra 1905—1930	5
<i>Av Hans Bogen.</i>	
Norske skib leiet av utenlandske ekspedisjoner til polartraktene	19
<i>Av Adolf Hoel.</i>	
Med en jaktekspedisjon til Nordøst-Grønland	28
<i>Av Dr. ing. Alf Bjercke.</i>	
En helt	42
<i>Av Odd Arnesen.</i>	
Fangst og fiske i våre polare farvann	49
<i>Av Thor Iversen.</i>	
Ishavsmentalitet	65
<i>Av John Giæver.</i>	
Med radiotelegrafisten på ekspedisjon	70
<i>Av Arne Øverbye.</i>	
Fridtjof Nansen, våre fangstfolk og engelskmennene	74
<i>Av konsul Carl S Sæther.</i>	
Kongen som gjest i Norsk Polarklubb	77
Sarpsborg får sin Roald Amundsen-byste	78
Liv og virke på Bjørnøya værstasjon	81
<i>Av dominicus Ørbeck Legreid.</i>	
En ishavets fraktemann	86
Minneord om kaptein Gustav Bruun Bull	88
<i>Av H. B.</i>	
Hallo! Hallo! Norsk Polarklubb her	90
Snapshots fra en Svalbardreise	99
Nordpol-hotellet reises. Svalbardturistene kommer for alvor . .	103
<i>Av R. Drevon.</i>	
Den norsk-franske polarekspedisjon 1938	107
Roser, agurker og stemorsblomster i Arktis	108
Ny banke i Arktis	109
Hele Svalbard luftfotografert	109

A/s AKERS

MEK. VERKSTED

Etabl. 1842

OSLO Telegr.: «Akers»

NYBYGNINGER

(med dieselmotorer eller dampmaskiner)

SKIBSREPARASJONER

**OMBYGNING AV
FLYTENDE KOKERIER**

**RESERVEGODS FOR
DIESELMOTORER**

**4 DOKKER FOR SKIB
OPTIL 33 000 T. D.W.**

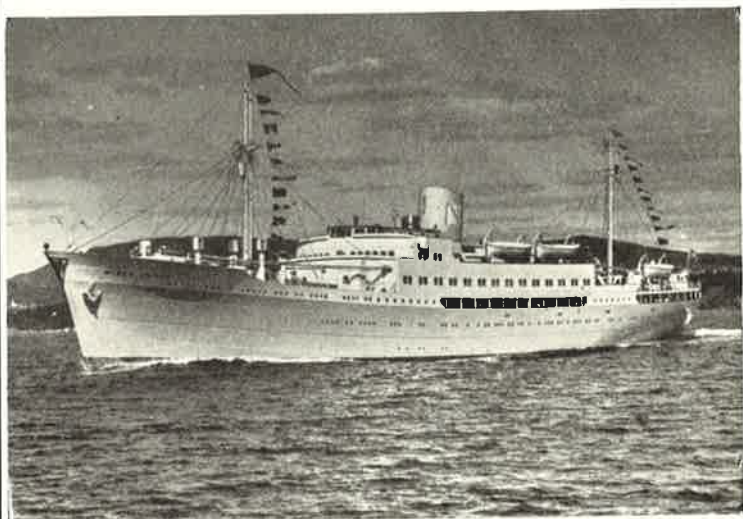
^A/_S **FRAMNÆS**
MEK. VÆRKSTED
S A N D E F J O R D

Skibsbyggeri og skibsreparasjonsverksted

Flytedokker for fartøier inntil 24000 tonn d.w.

Norges eldste spesialverksted for hvalfangst

Telegr.adr «Værkstedet»

ENGLAND * KONTINENTET

Oslo—Kristiansand—Newcastle
Oslo—Kristiansand—Rotterdam
Oslo—Antwerpen
Oslo—Hamburg

FRED. OLSEN LINES
TLF. 17 270 - OSLO - TELEGR. FREDLINE

Bennett's Reisebureau ^{A/S}

arrangerer arktiske jaktekspe-
disjoner. Forlang prospekt.
Mangeårig erfaring.

Pengeveksling

Reisechecks

Reiseakkreditiver

Byrået selger billetter for reiser over
hele verden med jernbane, damp-
skib, automobil og flyvemaskin.

Reiseforslag utarbeides.

Oplysninger gratis.

Skal De ut å reise, henvend Dem
derfor alltid til:

Bennett's Reisebureau ^{A/S}

Hovedkontor: Karl Johansgate 35 — OSLO

"SKRUESTIFT"
DEN HOLDER!

SKRUR SIG
INN

CHRISTIANIA SPIGERVERK
JERN- OG STÅLVERK

§

The advertisement features a black and white illustration of a hammer driving a screw into a piece of wood. The wood grain is clearly visible. The text is bold and sans-serif. In the bottom left corner, there is a stylized logo consisting of a circle with a vertical line through it and a horizontal line at the bottom, resembling a section symbol (§). In the bottom right corner, the manufacturer's name 'CHRISTIANIA SPIGERVERK' and 'JERN- OG STÅLVERK' is printed in a smaller font.

Riiser-Larsen uttaler:

„Det gleder mig å kunne meddele at Skanckes Lærimpregnering, som jeg hadde med på siste Norvegiaekspedisjon til Antarktis, i enhver henseende viste sig glimrende. Den holdt støvlene vanntette og myke og hadde ved siden av disse egenskaper den fordel sammenlignet med mange andre at den var renslig.“

**SKANCKES
LÆRIMPREGNERING**

Norsk A.s Barnengens Tekniske Fabrik.

Bokser til 0,90 og 1,50
Intet er „like godt“.

DRIFTSSIKKERHET
OG
ØKONOMI
VED
SHELL

Forretningsmenn

Tidens løsen er samling —
og næringslivets menn må
som aldri før også samles
om sine spesielle talerør i
dagens brennende spørsmål.
Disse spørsmål angår Dem
og Deres forretning i særlig
grad. - Deres beste talerør er
**NORGES HANDELS-
og SJØFARTSTIDENDE**

Abonnementspris kr. 7,50 pr. kvartal,
kr. 30,00 pr. år.

Verdenskjent er
«GRESSHOPPA»

utstyr for
polekspedisjoner

Vi har levert HUNDESLEDER, SKIKJELKER, SOVEPØSER, TELTER, RYGGSEKKER, SKI, SKIBINDINGER, SKISTAVER, STØVLER, KOKERE, DISTANSEMÅLERE ETC, til ROALD AMUNDSEN, NOBILE, RIISER-LARSEN, HØYGRARD OG MEHREN, DOSENT HOEL, BYRD, SVERDRUP, LAUGE KOCH, POLSK SPITSBERGEN EKSPEDISJON, NORSK-FRANSK POLAREKSPEDISJON, DANSK NORDOST GRØNLANDSEKSPEDISJON og fl.

Vi vet hvad som kreves
og at utstyret er merket
«GRESSHOPPA»
er garanti for kvaliteten

F A B R I K A N T E R :

A **KOLBJØRN** **KNUTSEN** **Ø CO**
S SPORT & LÆREVAARE FABRIKK OSLO

SANDEFJORDS BLAD

Det ledende organ i hvalfangstens centrum

I alle farvann
er TELEFUNKEN radiostasjoner kjent for driftsikkerhet og
lave vedlikeholdsomkostninger.

TELEFUNKEN LEVERER:

TELEGRAFISENDERE

TELEFONISENDERE

PEILEAPPRATER

NORSK TELEFUNKEN

RADIOAKTIESELSKAP
OSLO

Tønsbergs Blad

VESTFOLD FYLKES STØRSTE
OG MEST UTBRÆDTE AVIS

SIKRESTE OG FYLDIGSTE MEDDELELSER
OM ALT SOM VEDRØRER HVALFANGST

Våre Spitsbergenkull

er ifølge Statsbanenes
analyser av høiere kvalitet
enn beste polske og
engelske østkystkull.

**Store Norske Spitsbergen
Kullkompani A/s — Oslo**

Telegramadresse: Spitsbergkull — Telefon 10589

Martin Karlsen

Brandal pr. Ålesund

Rederi for selfangere

*Arrangerer arktiske ekspedisjoner
og jakturer i ishavet ved Grøn-
land og Svalbard.*

For ekspedisjoner og turer spesielt:

M.S «Polarbjørn»

M.S «Polaris»

M.S «Signalhorn»

M.S «Brandal»

Elling Aarseth & Co. A.s

ÅLESUND

TELEGRAMS «AARSETHCO»

OWNERS OF FISHING
VESSELS AND SEALERS

EXPORTERS OF ARC-
TIC PRODUCTS, SEAL-
SKINS, SEAL-OIL AND
FISH PRODUCTS

ARRANGING ARCTIC
EXPEDITIONS IN SEA-
LERS. S/S «VESLEKARI»
SPECIALLY EQUIPPED
FOR THIS PURPOSE
WITH ECHO-SOUNDE-
DER

CORRESPONDENCE SOLICITED

Troms Fylkes Dampskibsselskap

TELEGRAMADRESSE
Dampskibskontor, Tromsø
TELEFONER: 78 og 360

Underholder den statsunderstøttede lokaltrafikk i Troms fylke og tilstøtende distrikter i Nordland fylke. Eget kjølelager i Tromsø.

Rute på Svalbard om sommeren med det nye, prektige skib «Lyngen», som er moderne innredet og forsynt med isbryterbaug.

Dommen over Polar-Årboken i utlandet:

The Scottish Geographical Magazine:

— It is to be hoped that such a valuable annual is now amongst the permanent productions of polar activity.

Vilbjalmur Stefansson:

— I read Your Polar Year Book with enjoy and profit.

Ekstrabladet, Kjøbenhavn:

— Det skal straks siges, at «Polar-Årboken» er smuk og levende. Det gode Indtryk holder sig. Bogen er sat op med journalistisk Friskhed.

Norrbottnens-Kuriren:

— Det är en vacker utstyrd volym, inom vars pärmar man finner en ansenlig samling väl illustrerade artiklar och notiser.

Svenska Dagbladet:

— Det förunderliga med slika norska årböcker är den forsynta, stilla texten, som låter gärning och bragd helt tala sitt gripande språk.

Peter Freuchen:

— Et anseligt, smukt illustreret Skrift, som vi ikke har Magen til noget andet Steds paa Jorden.